Posamezni izvod 1.30 šil., mesečna naročnina 5 šilingov.

V.b.b.

SLOVENSKI vestnik

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek. Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 56-24. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič. — Tiska: Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov Klagenfurt 2, Postfach 17

Letnik X. | Celovec, petek, 23. september 1955 | Štev. 38 (700)

V Argentini so se zamajali stolčki

Komaj se je Argentina nekoliko pomirila po junijskem uporu mornarice in si je predsednik Peron s pomočjo svojih sindikatov navidezno utrdil svoj položaj, že je deželo zajel nov val nemirov, ki so se spremenili v pravo državno revolucijo. Začelo se je pred enim tednom z uporom dela vojaščine pod poveljstvom generala Balanguera in so že takoj ob pričetku poudarjali, da gre tokrat za največji upor proti Peronu. Medtem ko so z vladne strani poudarili, da je položaj za vlado zelo ugoden, je uporniška radijska postaja poročala o napredovanju uporniških čet in zagrozila z bombardiranjem prestolnice, če Peron in njegova vlada takoj ne odstopita.

Ko je Peron uvidel, da je upornikom resno z njihovo grožnjo, je izročil oblast v roke posebni vojaški junti, katere člani so pozneje brezpogojno kapitulirali na vojni ladji, kamor jih je uporniško vodstvo pozvalo na pogajanja. Uporniki so sestavili novo vlado pod vodstvom generala Edvarda Lonardija, ki je včeraj s svojimi sodelavci vkorakal v argentinsko prestolnico.

O usodi strmoglavljenega predsednika Perona so vesti zelo različne. Govorili so o njegovem samomoru, o njegovem begu v inozemstvo, po zadnjih poročilih pa pravijo, da je bil aretiran na neki paragvajski ladji v pristanišču Buenos Airesa.

Nemško vprašanje morajo rešiti Nemci sami

V Moskvi je bila podpisana pogodba o vzpostavitvi suverene in neodvisne Vzhodne Nemčije

Ta teden so se vršili v Moskvi razgovori med vladnima delegacijama Sovjetske zveze in Demokratične republike Nemčije o ukrepih za nadaljnje razvijanje prijateljskih stikov med obema državama. Delegacijo vzhodnonemške republike je vodil predsednik vlade Grotewohl. Član delegacije pa je bil tudi prvi sekretar centralnega komiteja Enotne socialistične stranke Vzhodne Nemčije Walter Ulbricht. Sovjetski delegaciji je predsedoval generalni sekretar CKKP Sovjetske zveze Nikita Hruščev.

Hruščev je govoril o nevtralni politiki v Vzhodni Nemčiji. Podrobneje se je ustavil pri vprašanju združitve Nemčije. Poudaril je, da je osnovna naloga Nemcev ponovna združitev v celotni, miroljubni demokratični državi. Hruščev je bil mnenja, da morejo to napraviti le Nemci sami in nihče drugi.

Sejam sta prisostvovala tudi obrambni minister Žukov in načelnik generalnega štaba maršal Sokolovski. Po mnenju opazovalcev daje prisotnost obeh vojaških strokovnjakov Sovjetske zveze poudarek vojaškemu značaju sporazuma, ki je bil sklenjen med obema vladnima delegacijama.

Sporazum o odnosih med obema državama, ki sta ga podpisala sovjetski ministrski predsednik Bulganin in predsednik vzhodnonemške vlade Grotewohl, obsega 7 členov. Po prvem členu Demokratična republika Nemčija lahko svobodno odloča glede notranje in zunanje politike, vključno tudi o odnosih z Zapadno Nemčijo. Drugi člen govori o posvetovanjih med obema državama za ohranitev miru, medtem ko tretji člen določa medsebojno pomoč na gospodarskem področju ter tehnično in kulturno sodelovanje. Četrti člen določa, da bodo sovjetske čete, ki so v Vzhodni Nemčiji, ostale tam tudi v bodoče, pač pa se ne bodo vmešavale v notranje zadeve in družbeno življenje Demokratične republike Nemčije. Peti člen poudarja, da je cilj politike obeh podpisnic miroljubna rešitev za vso Nemčijo. Šesti člen govori, da je sporazum začasen in da bo veljal, dokler se ne bo vzpostavila enotna Nemčija. Sedmi člen končno določa, da sporazum začne veljati takoj, čim bo ratificiran in bodo listine o ratifikaciji deponirane v Berlinu.

Ko se je vzhodnonemška vladna delegacija vrnila iz Moskve v Berlin, je predsednik vlade Grotewohl izjavil, da je zdaj na nemškem ljudstvu, da prekine obveznosti v okviru zapadnoevropske obrambne skupnosti in z vključitvijo v splošni evropski varnostni sistem ustvari pogoje za zopetno združitev Nemčije.

Odmevi v tisku so o sovjetsko-vzhodnonemški pogodbi razumljivo zelo različni. Medtem ko na eni strani poudarjajo, da se je s tem Sovjetska zveza izrekla za nadaljnjo razkosanost Nemčije, drugi spet pravijo, da je uspeh Vzhodne Nemčije le rezultat ponesrečene politike zapadnonemškega kanclerja Adenauerja.

Gospodu Grafu v premislek

Šele pred kratkim je dopovedoval državni tajnik Graf šovinistom v koroškem ÖVP-Bauernbundu, da je državna pogodba nedeljiva celota, da je treba pustiti šovinistične misli ob strani in da je potrebna tudi v vprašanju jezikovnih manjšin realna politika.

Za razliko od teh državno-politično realnih in pametnih ugotovitev pa je isti državni tajnik Graf zapadel preteklo nedeljo na bauernbundovskem zborovanju v Wolfsbergu v izrazoslovje prav istih koroških šovinističnih krogov, katerih nacionalistično nestrpnost je šele pred štirimi tedni kot državnim interesom škodljivo odklanjal.

Za Korošce na jezikovno mešanem ozemlju so manjšinske pravice politično breme, meni g. Graf. Kdo so ti Korošci, se vprašujemo. Slovenci te pravice pozdravljamo, nemško govoreče prebivalstvo na tem ozemlju pa z njihovo uresničitvijo v ničemer ne bo prikrajšano v svojih pravicah. Za koga tedaj naj bi bile politično breme? Kvečjemu za take ljudi, ki smatrajo za politično breme vse one določbe v državni pogodbi, ki naj zajamčijo demokracijo v državi.

Nihče ne osporava zvezni vladi pravice do tolmačenja člena 7 državne pogodbe. Ponovno pa je treba poudariti, da je v prvi vrsti tisti upravičen do tolmačenja zaščitnih določil, v korist katerega so bila vnešena in sprejeta v državno pogodbo. Če je to stališče veljavno v primeru Južnih Tirolcev, bi bilo vsekakor čudno, če bi za koroške Slovence ne imelo veljave.

Člen 7 bomo razlagali tako, kakor smo ga g l e d a l i ob podpisu državne pogodbe, je dejal g. Graf. Tudi tozadevno smo odločno drugega mnenja. Ne glede na to, ali se je povzpel g. Graf do te izjave samo kot funkcionar ÖVP-jevskega Bauernbunda ali tudi kot vladni predstavnik, je treba podčrtati, da **za izvajanje državne pogodbe ne more biti merodajno neko pritajeno g l e d a n j e kogar koli, marveč samo to, kar je v pogodbi po besedilu in duhu zapisano in podpisano. Če je kdo ob podpisovanju državne pogodbe naskrivaj v žepu figo molil** — kot se da to sklepati iz Grafove izjave — **še dolgo ni razrešen pogodbene in moralne dolžnosti izpolnjevanja dejansko prevzetih obveznosti. Koroški Slovenci bomo vsekakor vztrajali pri tem, da bo država pravice, ki nam jih jamči državna pogodba, v vsem obsegu uresničila.**

Brez pridržka pa se strinjamo z besedami g. Grafa v Wolfsbergu, da bodo v avstrijsko vojsko sprejeti samo resnični Avstrijci in za oficirje samo značajni možje. Koroški Slovenci gotovo ne bomo med zadnjimi demokrati v Avstriji, ki bi bili resnično veseli, če v demokratični republikanski armadi ne bo mesta za bivše naciste, predvsem pa ne vodilnih položajev za Hitlerjeve oficirje. Bojimo pa se, da g. Graf, čeprav je govoril v Wolfsbergu, prav teh ni čisto jasno izključil.

Hujskaški izpadi proti partizanom niso v skladu z državno pogodbo

Partizanski invalidi so na svojem sestanku, o katerem poročamo na drugem mestu, sklenili resolucijo, ki so jo poslali varnostni direkciji za Koroško, nadalje generalni direkciji za javno varnost pri zveznem ministrstvu za notranje zadeve ter zveznemu ministrstvu za pravosodje. Resolucija se glasi:

Nad sedemdeset partizanskih invalidov, zbranih na sestanku Invalidske sekcije Zveze koroških partizanov, odločno protestiramo proti pisanju dela avstrijskega tiska, v katerem se borba partizanov pod vodstvom maršala Tita proti hitlerjevim napadalcem blati na izzivalen način.

Opozarjamo v tej zvezi predvsem na članke v »Bildtelegraph« štev. 436 z dne 9. 9. 1955, v »Kleine Zeitung« štev. 201 z dne 3. 9. 1955, v različnih številkah »Allgemeine Bauernzeitung«, glasilu koroškega Bauernbunda, in v različnih drugih listih, v katerih vseh se z neresničnimi trditvami in zločinsko gonjo ponižuje v pravem nacističnem žargonu antifašistična borba partizanov in se jo prikazuje v nasprotnem smislu.

Smatramo za odveč, da bi opozarjali na številna priznanja od strani zavezniških sil med vojno in predvsem na dejstvo da gre pri partizanih pod vodstvom maršala Tita za mednarodno priznane vojake zavezniških in asociiranih sil, ki so se borili proti hitlerjevi Nemčiji za demokracijo in katere sedaj del avstrijskega tiska zaradi tega najbolj težko žali in psuje. Njihovi borbi je vendar tudi avstrijska »Rdeče-belo-rdeča knjiga« izrekla priznanje in spoštovanje!

V tej zvezi bi hoteli ponovno zelo odločno zavzeti stališče proti vsem obrekovanjem, ki hočejo našo junaško antifašistično borbo razvrednotiti in opozarjamo, da so se vsa taka očitanja v ponovnih obravnavah izkazala kot neresnična. Pač pa je ta hujskaška gonja dovedla do zločinske razstrelitve spomenika v čast padlim partizanom v borbi proti fašizmu v Št. Rupertu pri Velikovcu, do zločina, ki je do danes ostal nekaznovan. Zaradi tega ponovno zahtevamo popravo tega zločina, ki jo je mogoče uresničiti samo z izsleditvijo in kaznovanjem storilcev in z obnovo spomenika.

Upravičeno torej opozarjamo pristojne oblasti, da taki nečastni in obrekovalni, od omenjenega dela avstrijskega tiska sistematično vodeni nekaznovani hujskaški izpadi niso v skladu z duhom in besedilom cele vrste členov državne pogodbe, ker javno predstavljajo nacistično in vsenemško propagando in s tem ogrožajo demokracijo.

S sklicevanjem na določila državne pogodbe in druge zakonite določbe prosimo vsled tega pristojne oblasti, da kličejo krivce na odgovornost in v bodoče onemogočijo take žalitve in izzivanja antifašističnih borcev in vojakov zavezniških in asociiranih sil.

Sovjetske zasedbene sile zapustile Avstrijo

Državna pogodba, ki je bila podpisana 15. maja na Dunaju in je stopila v veljavo 27. julija tega leta, med drugim določa, da morajo zasedbene sile zapustiti Avstrijo najkasneje v devetdesetih dneh od trenutka, ko je stopila državna pogodba v veljavo, torej do 27. oktobra. Kmalu so začele zasedbene oblasti premikati svoje čete iz Avstrije v domovino ter tako izročale Avstriji razna podjetja in stavbe v upravo.

Tako je v ponedeljek odšel zadnji transport ruskih vojakov iz Avstrije. Sedaj ni niti enega ruskega vojaka več v Avstriji. S tem so prav Rusi dali zgled ostalim zasedbenim silam, ko so se umaknili iz Avstrije ter ji dali proste roke za svoboden razvoj. Preden so odšli, so tudi vsa tako imenovana USIA-podjetja in druge naprave v redu predali avstrijskim oblastem.

V ponedeljek dopoldan je sovjetski poslanik Iljičov, ki ga je spremljal vrhovni komandant sovjetskih čet v Avstriji general Bojkov, obiskal podkanclerja dr. Schärfa. General Bojkov je sporočil podkanclerju, da bo še isti dan zapustil zadnji ruski vojak Avstrijo.

Nekaj sovjetskih čet, ki so bile doslej v Avstriji, so preložili v Vzhodno Nemčijo v Potsdam. Kakor poročajo prebivalci iz Potsdama, ki so prispeli v zapadni Berlin, je Potsdam preplavljen s sovjetskimi vojaki. Vojaki sami so pripovedovali prebivalcem, da so doslej bili v Avstriji.

Kakor so zapustile vse sovjetske čete avstrijsko ozemlje, tako bodo v kratkem času tudi vse ostale zasedbene sile odšle iz Avstrije, ki bo potem po desetih letih res zadihala pravo svobodno in neodvisno življenje ter se nadalje razvijala v demokratično in suvereno državo, v kateri bodo ljudje res lahko svobodni in neodvisni in katere državljane bo vsak spoštoval in upošteval.

Pričakujemo pravično rešitev

Kakor smo v zadnji številki že poročali, je naš odgovorni urednik pred okrajnim sodiščem v Celovcu zahteval slovensko obravnavo in se pri tem skliceval na določila državne pogodbe in ustavne zakonodaje o manjšinski zaščiti, po katerih je slovenski jezik dodatno k nemščini pripuščen kot uradni jezik. Obravnava je bila takrat preložena in zadeva je šla na prezidij okrajnega sodišča, ki naj odloči v tem vprašanju.

V pičlem tednu je okrajno sodišče našlo rešitev, ki je dokaj zanimiva, pa tudi značilna za koroško pojmovanje enakopravnosti slovenskega jezika. Odločba z dne 15. 9. 1955 je namreč krasen primer paragrafske zveriženosti, kajti s sklicevanjem na paragrafe in zakone, o katerih na omenjeni obravnavi sploh ni bilo govora, odklanja predlog odnosno zahtevo našega odgovornega urednika, ne omenja pa niti z besedico njegovega sklicevanja na jasna določila o enakopravnosti slovenščine v posebnem členu državne pogodbe.

Zato je proti taki odločbi celovškega sodišča vložil pritožbo na predstojnika okrajnega sodišča Celovec, hkrati pa je poslal prepise pritožbe tudi prezidiju deželnega sodišča v Celovcu, prezidiju višjega deželnega sodišča v Grazu in zveznemu ministrstvu za pravosodje na Dunaju.

Radovedni smo, kakšno stališče bodo do tega vprašanja zavzele pristojne sodne oblasti. Pričakujemo, da bo rešitev taka, da bo prišla do veljave po državni pogodbi in ustavi zajamčena pravica.

Zborovanje partizanskih invalidov

Zveza koroških partizanov je za minulo soboto povabila partizane-invalide in svojce padlih partizanov, ki so včlanjeni v svoji organizaciji, na posvetovanje v svoje poslovne prostore v Celovcu. Povabilu se je odzvalo nepričakovano veliko število prizadetih, takorekoč iz vseh naših dolin in krajev, kakor so povsod po naši zemlji doprinašali junaška dejanja in težke žrtve v borbi proti nacističnemu nasilstvu za mir, za svobodo narodov ter lepše življenje v svetu. Neposredno so doprinašali žrtve tudi za zopetno vzpostavitev demokratične Avstrije. Duh, ki je vladal v času oborožene borbe, vlada v vrstah partizanskih invalidov nenehno in stremljenje po dokončni uresničitvi človečanskih načel, demokracije in uveljavljanja socializma je vedno živo.

Med navzočimi je bilo mnogo takih, ki so doprinesli v pravični borbi težke dragocene žrtve, kakor na primer Rojak v Pogrčah pri Št. Vidu, ki je izgubil tri sinove, Šorli iz Lobnika od treh sinov dva, Zadnikar iz Suhe dva sinova, Jakop iz Sel enega sina, Olipic Leni iz Trnj edinega sina in tako bi lahko naštevali dalje in dalje.

Predsednik Zveze koroških partizanov tov. Prušnik Karl-Gašper je v svojem govoru izrazil, da je srečen, da se je zbralo toliko partizanskih invalidov in svojcev padlih partizanov. V imenu vseh pa je predvsem pozdravil goste iz Slovenije tov. Franca Krese — Čobana, prvega predsednika Zveze vojaških vojnih invalidov Slovenije, tov. Franca Strle-Nino, pomočnika sekretarja Sveta za zdravstvo in socialno politiko LRS, ter tov. Mlekuša Vekoslava, urednika »Invalidskega vestnika«.

Nadalje je v svojem govoru nanizal vrsto ideoloških problemov in vprašanj, ki zadevajo socialno oskrbo partizanskih invalidov in svojcev padlih partizanov. Med drugim je dejal, da je velik doprinos partizanske borbe člen 7 državne pogodbe, ki jamči enakopravnost slovenskega ljudstva v Avstriji. Za dosego naših ciljev, za prizadevanje za razvoj demokracije in socializma je treba, da se večkrat sestanemo in izmenjamo svoje misli. V interesu partizanskih invalidov in svojcev partizanov pa je, da ustanovimo v okviru Zveze koroških partizanov Sekcijo invalidov. Ustanovitev Sekcije so navzoči z velikim razumevanjem uresničili.

Nato je spregovoril tov. Franc Krese-Čoban, za njim pa tov. Franc Strle-Nino. Oba sta izrekla tople pozdrave koroškim partizanskim invalidom in med drugim poudarila povezanost Zveze vojnih invalidov Slovenije s koroško sekcijo.

Po govorih se je razvila nadvse živahna diskusija, pri kateri so se številni udeleženci dotaknili najrazličnejših vprašanj v invalidskih zadevah. Tov. Prušnik Karl-Gašper in tovariši iz Slovenije so podali potrebna in izčrpna pojasnila in navodila.

Nato so za Sekcijo invalidov pri Zvezi koroških partizanov izvolili odbor, ki je svoje naloge prevzel.

Zbrani partizanski invalidi so končno sklenili zveznemu ministrstvu za notranje zadeve na Dunaju protestno resolucijo, v kateri so protestirali proti diskriminaciji in blatenju partizanstva. Besedilo resolucije objavljamo na prvi strani.

Vsega tega ni mogoče pozabiti

Nemški zvezni kancler Adenauer je ob svojem obisku na moskovskih pogajanjih sprožil tudi vprašanje o povratku nemških vojnih ujetnikov, ki da se še danes nahajajo v Sovjetski zvezi. Pri teh razgovorih je sovjetski ministrski predsednik Bulganin izjavil, da gre ob tem problemu za zmotno pojmovanje, kajti po njegovem v Sovjetski zvezi ni več nemških vojnih ujetnikov, temveč samo še vojni zločinci nekdanje Hitlerjeve armade, zločinci, ki so bili od sovjetskih sodišč obsojeni za posebno velike zločine, storjene nad sovjetskim ljudstvom, proti miru in človečanstvu. Prvega septembra se je nahajalo v Sovjetski zvezi še 9.626 takšnih pripadnikov bivše nemške armade.

Zapadnonemški kancler Adenauer in sovjetski ministrski predsednik Bulganin na moskovskem letališču

V nadaljnjem je Bulganin dejal, da gre v tej zadevi za ljudi, ki morajo biti v smislu humanosti kaznovani kot zločinci. To so ljudje, ki so izgubili človeški obraz, so nasilniki, požigalci, morilci žena, otrok in starčkov. Od sovjetskih sodišč so bili obsojeni zaradi vojnih zločinov in se ne morejo smatrati kot vojni ujetniki.

Bulganin je obujal nekatere grozotne spomine in dejal, da sovjetsko ljudstvo ne more pozabiti zločinov, ki so jih povzročili ti zločinski elementi, kakor je bila na primer ustrelitev 70.000 ljudi v Kijevu. Sovjetsko ljudstvo ne more pozabiti milijonov ljudi, ki so bili v nemških koncentracijskih taboriščih postreljeni, ki so končali v plinskih celicah ali pa so bili sežgani pri živem telesu. Ali je mogoče pozabiti tone ženskih las, ki so jih porezali do smrti trpinčenim ženam v Maideneku. V taboriščih Maidenek in Auschwitz je bilo pomorjenih več kot pet in pol milijona nedolžnih ljudi. Ukrajinsko prebivalstvo nikoli ne bo pozabilo nedolžnih ljudi, ki so jih v Harkovu na tisoče postrelili in usmrtili s plinom. Lahko bi imenoval še koncentracijska taborišča v Smolensku, Stavropolu, Lvovu, Poltavi, Novgorodu, Orelu, v Rovnem, Rigi in še mnoga druga, kjer je bilo na stotisoče sovjetskih ljudi po hitlerjevskih fašistih do smrti trpinčenih. Ne morejo biti pozabljena upepeljena mesta in vasi, s plinom pomorjeni in celo pri živem telesu pokopani ljudje, usmrčene žene, mladinci in otroci.

Zadovoljiv zaključek Dunajskega jesenskega velesejma

V nedeljo so zaključili letošnji dunajski jesenski velesejem. Velesejem, ki je bil prvič po dosegi neodvisnosti Avstrije, je bil za gospodarske kroge v tu- in inozemstvu zelo pomemben.

Skupno število obiskovalcev cenijo na 600.000 oseb. Obisk inozemskih interesentov je bil letos številčno najvišji. Iz 63 dežel so bili udeleženi interesenti na sejmu. Največje zanimanje so pokazali obiskovalci iz inozemstva za strojno industrijo in elektrotehniko, pa tudi za tekstilije, obleko in galanterijsko blago. Pa tudi tuzemski kupci so se živahno zanimali za najrazličnejše panoge industrijske proizvodnje. Trgovski sklepi so se razvijali v zaupanju na ustaljeno konjunkturo ter so se kupčije sklepale na daljše roke.

Pričakovanje razstavljalcev se je z ozirom na naročila in obsežne kupčijske sklepe izpolnilo.

GOSPODARSKI DROBIŽ

Velik uspeh zagrebškega velesejma

Minuli teden so zaključili deveti povojni zagrebški velesejem. Ogledalo si ga je rekordno število 340.000 obiskovalcev. Uspehi sklenjenih kupčij so znašali že po prvih še ne dokončnih rezultatih ogromno vsoto. Pristojni krogi računajo, da znaša skupna vrednost sklenjenih kupčij in pogodb za 74 milijonov dinarjev več kakor lani.

Za uravnavo posestno-pravnih vprašanj med Avstrijo in Madžarsko

Urad zveznega kanclerja — zunanje zadeve — je madžarski vladi predlagal, da bi dne 27. oktobra pričeli pogajanja o še nerešenih vprašanjih posestno-pravnih zadev med Avstrijo in Madžarsko. Avstrija je gradivo za pogajanja pripravila v delu, ki je trajalo več mesecev, in ugotovila, da znašajo avstrijske terjatve do Madžarske 600 milijonov šilingov.

Mednarodni uspeh ljubljanskega Gospodarskega razstavišča

Prva mednarodna razstava vin v Ljubljani je bila doslej najbolj uspešna prireditev Gospodarskega razstavišča. Na razstavi so sodelovale najvažnejše vinorodne države Evrope. Prireditev je mnogo doprinesla k razvoju trgovinskih stikov v državi in z inozemstvom.

Strokovna predavanja jugoslovanskih in tujih strokovnjakov so pritegnila vedno mnogo poslušalcev, kjer so razpravljali o najvažnejših temah vinogradništva.

Številni razstavljalci iz drugih dežel so izrazili zelo povoljne izjave o razstavi ter so zagotavljali, da se ie bodo prihodnje leto spet udeležili. Najboljši uspeh razstave in vzpodbudne besede vodilnih gospodarskih in vinskih izvedencev ter razstavljalcev je dalo organizatorjem pobudo, da so se odločili prirejati to važno gospodarsko prireditev vsako leto.

Razstavo je v devetih dneh posetilo 38.759 obiskovalcev, med temi gostje iz Avstrije, Nemčije, Francije, Sovjetske zveze, Švice, Anglije, Belgije, Poljske, Amerike, Bolgarije, Švedske in Češkoslovaške. Iz Koroške sta se razstave udeležila tudi namestnik deželnega glavarja Krassnig in sekretar Socialistične stranke za Koroško Sima.

V času razstave so sklenili za 1.193,283.000 dinarjev trgovinskih poslov.

Na gospodarskem razstavišču pa so se komaj zaprla vrata ene razstave, že je bila spet otvoritev druge. Od 18. dalje do jutri je namreč na istem mestu prirejena strokovna dentalna razstava, ki so jo priredili ob priložnosti kongresa zobozdravstvenih delavcev. Na tej razstavi sodelujejo poleg Jugoslavije Avstrija, Nemčija, Češkoslovaška in Švica, ki so razstavile svoje specialne instrumente in kemične preparate za zobozdravstvo.

In jutri bo na ljubljanskem Gospodarskem razstavišču otvoritev I. Obrtniškega velesejma, za katerega je prijavljenih na stotine razstavljalcev iz vseh strok obrtništva.

PO ŠIRNEM SVETU

Moskva. — Sovjetski obrambni minister maršal Žukov je v nekem govoru pozval Združene države Amerike, da sledijo zgledu Sovjetske zveze in opustijo svoja oporišča v tujih deželah. Pri tem se je skliceval na sovjetsko-finski sporazum, po katerem bo Sovjetska zveza vrnila Finski dosedanje svojetsko vojaško oporišče Porkkala.

Beograd. — V nedeljo je prispel v Beograd prvi podpredsednik sovjetske vlade Anastas Mikojan, ki bo s svojo družino preživel v Jugoslaviji svoj letni dopust.

Washington. — Predsednik ameriške stranke Leonard Hall je izjavil prepričanje svoje stranke, da bosta na bodočih predsedniških volitvah ponovno kandidirala tudi sedanji predsednik ZDA Eisenhower in podpredsednik Nixon.

London. — Britanski kolonialni minister Hopkinson je izjavil, da se bo Velika Britanija zoperstavila sleherni razpravi o vprašanju Cipra pred Organizacijo združenih narodov. Poudaril je, da je to zadeva treh starih zaveznikov (Velika Britanija, Grčija in Turčija) in bi bilo bolj umestno, da bi tudi naprej o tem razpravljali sami med seboj.

New Delhi. — Indijski ministrski predsednik Nehru, ki je letos obiskal tudi Avstrijo in Jugoslavijo, je pred nedavnim bil odlikovan z najvišjim indijskim odlikovanjem za zasluge na področju mednarodnih odnošajev Indije.

Kairo. — predsednik egiptske vlade Gamal Abdel Naser je izjavil, da je sprejel povabilo, naj obišče Češkoslovaško. V obveščenih krogih poudarjajo, da bo do tega obiska prišlo verjetno prihodnje leto tekom poletja.

Hanoj. — V torek je bilo v Hanoju uradno sporočeno, da se je Ho Ši Minh odpovedal predsedstvu vlade Severnega Vietnama. Njegov naslednik je dosedanji namestnik ministrskega predsednika in zunanji minister Pam Van Dong. Ho Ši Minh pa bo še nadalje ostal predsednik republike.

Moskva. — Sovjetski ministrski predsednik Bulganin bo koncem novembra ali začetkom decembra odpotoval na obisk v Indijo. To je sporočilo indijsko predstavništvo v Moskvi. Indijski poslanik se je v torek razgovarjal z Bulganinom v Kremlju, da bi tako proučil podrobnosti namena potovanja v Indijo.

Nantes. — Med francosko policijo in stavkujočimi metalurškimi delavci v Nantesu je prišlo ponovno do hudih spopadov, pri katerih je bilo poškodovanih pet policistov in en sindikalni funkcionar.

Atene. — Grški kraljevski par je odpovedal počitniško potovanje v Avstrijo, in sicer zaradi napetosti, ki so nastale v zadnjem času v vprašanju otoka Ciper. Kralj Pavel in kraljica Friderika, ki bi morala odpotovati v Avstrijo v sredo, sta sklenila, da bosta potovanje preložila na poznejši čas.

Tajpeh. — Guverner Formoze je izjavil, da bodo v kratkem odpustili iz kuomintanške vojske približno 25.000 mož, ki so starejši in za vojaško službo nezmožni. Na njihovo mesto pa bodo prišli novi vojaški obvezniki.

Kairo. — Na povabilo egiptovske vlade je prispel v Egipt na krajši obisk načelnik glavnega štaba indijske vojske general Šri Nageš. Egiptovski tisk piše, da gre za pomembne egiptsko-indijske razgovore o pošiljkah orožja Egiptu. Časnik »Al Akbar« piše, da je podpredsednik egiptske vlade Gamal Salem med nedavnim obiskom v Indiji proučeval razne tipe orožja.

New York. — V New Yorku je bila v torek otvoritev desetega zasedanja Generalne skupščine Združenih narodov.

Pandžim (Goa). — Vojaško sodišče v Goi je obsodilo osem Indijcev iz te portugalske posesti na 6 do 9 let strogega zapora zaradi »rovarjenja«. Obsojeni Indijci bodo morali plačati tudi globo, razen tega pa bodo izgubili vse politične pravice.

Ob izidu „Našega doma"

Pred tednom dni je izšel Naš dom, berilo za drugo in tretjo stopnjo dvojezičnih ljudskih šol na Koroškem kot druga, popravljena izdaja.

Oprema, ilustracije, izbor beril glede na razdelitev tvarine, s katero naj se otrok seznanja postopoma in glede na zahtevnost besednega zaklada, dober papir, močne platnice, vse je v redu. Urejati ga je moral izkušen pedagog. Škoda, da so se pridružili takemu pedagoško temeljito premišljenemu delu atributi, ki so manj hvalevredni: jezikovna ohlapnost, stilistične in slovnične napake. Na žalost skoraj ni strani brez lapsusa ali napake.

Navedel bom tu le nekaj primerov:

»Joško« pišemo »Jožko«, ker je nastalo ime iz Jožek-o s polglasnikom, ki je izpadel (str. 15).

Lep koroško-slovenski deminutiv za Jožef je tudi Jozej (prim. Francej, Anzej, Tonej, atej i. pd.)

»Da bi pa lažje več nabrali, — — —«

Ne »lažje«, ampak »laže«, ker je beseda prislov, ne pa pridevnik (str. 20). Prav tako stran 49 (»da laže vzkali«, ne lažje!). In str. 59 (»svetleje« cveteče, ne »svetlejše!«).

»Lepo je zvečer, ko gori na tisoče lučic, in marsikateri se ne more ločiti od groba in ždi ob njem pozno v noč.« Stavek je ohlapen. Postaviti bi morali za »lučic« piko, »in« črtati, »marsikateri« pa spremeniti v »marsikdo«, ker se rabi v tem primeru samostalno in ne pridevno! Torej tako: »Lepo je zvečer, ko gori na tisoče lučic. Marsikdo se ne more ločiti od groba in ždi ob njem — — —.« (str. 21).

»Skozi okno« se glasi pravilno: skoz okno (kakor skoz mesto i. pd.). »Skozi« prevzema vedno bolj časovno funkcijo, n. pr. skozi štiri leta (str. 22 in 74).

»Lepo je na sončni zimski dan« pomeni »Schön ist es an einem sonnigen Wintertag«, slovensko se temu reče: »Lep je sončni zimski dan!« (str. 31).

»Lepih pesemc« je slovensko »lepih pesmic« (str. 45, 100). »Iz gnojišča navozi gnoj«, pravilno: »z gnojišča«, ker je gnoj na gnojišču, ne pa v gnojišču (49). Podobna napaka je na str. 76: »Od novega trga nas je peljal — — —« (Bili so na trgu, torej jih more peljati samo s trga. Če bi bili pri trgu, potem velja »od«).

Prav taka napaka je tudi na str. 124: »— — — je opazoval iz visokega brega«. Pravilno: »— — — z visokega brega«.

»Še par dni sonca in lahko bomo pričeli s košnjo«: še **nekaj** dni in lahko bomo začeli kositi. »Par« pomeni v slovenščini »dva«. (str. 49).

Pokoncu ni slovensko, pravi se **pokonci** (str. 49), »predno« se glasi **preden** (str. 50).

Namerni odvisnik tvorimo z »bi«; torej ne: »Začela so razmetavati travo, da se bo dobro posušila«, ampak »da bi se dobro posušila« (50, 66 in drugje).

Tipično nemško sintakso kaže tale stavek: »Pridejo žanjice, ki žito požanjejo in ga povežejo v snope.« Slovensko: »Žanjice pridejo, požanjejo žito in ga povežejo v snope« (57).

V stavek »Po steblu rastejo listi, kakor pahljače« vejica ne sodi. Prav tako ne v stavek: Tod mimo drži bela cesta, kakor srebrna nit«.

Stavek »Ko je vsa vas že mirno spala, se je v gozdu oglasila sova. Čeprav je bila temna noč, se je sova vzdignila nad polja« bi se glasil lepo slovensko takole: »Ko je vsa vas že mirno spala, se je oglasila v gozdu sova. Čeprav je bila temna noč, se je dvignila nad polja.« »Sova« ne moremo ponavljati, namesto »vzdignem se« pravimo »dvignem se« (str. 59).

»Med boleznijo« = »Kadar smo bolni, — — —« (Primerjaj: »v« odmoru, ne »med« odmorom, »za (časa)« zadnje vojne, ne »med« zadnjo vojno. Če hočemo rabiti »med«, moramo imeti vedno 2 stvari, dva predmeta: med prvo in četrto uro, med šolo in bolnico) str. 62.

Dobrote »prejemamo«, ne »sprejemamo«. Škofa ali kakega državnika sprejmemo, sprejemamo in ga morda še pospremimo. Pismo prejmemo, paket smo prejeli itd. (63).

»An diesem Tage« je slovensko »Ta dan« (prim. tisto jutro, ta hip), ne pa »Na ta dan« (63).

»— — — je majhen prostor, katerega bomo uporabljali«: pravilno »ki ga bomo uporabljali«. Prav tako ne: »— — — tri jarme, katere so spoznali (str. 120), ampak: »— — — ki so jih — — —«.

»Vrstili so se žalostni in veseli časi, Bog ve, kolikokrat« je pravilno: »Vrstili so se žalostni in veseli časi bogve kolikokrat.« (69)

Ključe izdeluje ključavničar, ne ključar (str. 70)

»Iz volnene preje se pleto nogavice, se dela obleka« je pravilno:»pletemo nogavice, delamo obleke«, ker se nogavice ne morejo same plesti in se ne more obleka sama delati. (str. 70, 84)

Na isti strani manjka vejica v stavku: »Tam kjer je, daje malo koristi« (za »tam«!) Prav tako v stavku na str. 75: »Ne hodi po vozišču ampak na desni strani ceste!« (Za vozišču!) In na str. 108: »Kadar jo srečaš pa ji povej, da — — —« (Za srečaš!)

Nepotrebno se mi zdi opozarjati otroka na naglas: z nogó. Slovenska sklanjatev dopušča tudi naglas na korenu besede, torej: z nôgo. Le-ta odgovarja — mimogrede povedano — tudi zilijščini in podjunščini (z nu'ho, z nuáju) (str. 71). Isto velja za »z rokó« (str. 75).

Str. 74: »Kaj pa je to vlak?« pravilno: »Kaj pa je to — vlak?« »Ne Petrček«: »Ne, Petrček«. »— — — pelje pač skozi njo«: »— — — pelje pač skoznjo«. »Pelje pač skozi njo. Okoli gore bi bilo pač predaleč«: »— — — pelje pač skoznjo. Okoli gore bi bilo predaleč.«

»Prilika« je parabola, podoba. Kristus je govoril ljudem v prilikah, da so ga laže razumeli. »Gelegenheit« je slovensko »priložnost«; torej ne: »Sedaj pa smo imeli priliko, da vidimo — — —« ampak: »Sedaj pa smo imeli priložnost, da — — —« (str. 76).

Nelepo ponavljanje besed srečamo večkrat, tako tudi v stavku: »Iz platna se dela tudi vrhnja obleka, ki jo tudi nosimo poleti.« Pravilno: »Iz platna delamo tudi vrhnjo obleko, ki jo nosimo poleti.« (str. 83)

»Iz česa je zimska obleka? Nogavice in rokavice so iz volne. Tudi ženska oblačila so iz sukna.« »Iz volne = volnen«, »iz sukna« = suknen. (str. 84)

»Vsakega, komur ni srce čisto popačeno, mora razveseliti, ako gleda ptico, kako vesela po vejah skaklja in svoje čute izliva v lepo pesem« bi se glasilo pravilno in dobro slovensko:

»**Vsakogar** (samostalna raba!), komur srce ni čisto popačeno, mora razveseliti, ako gleda ptico, kako skaklja vesela po vejah in izliva svoje čute v lepo pesem.«

Str. 105: »Prvi sta se putki zbudili« = »Prvi sta se zbudili putki«.

V stavku: »Zadihale sta hlad in mraz« na str. 113 je menda tiskovna pomota.

Naglas »lepó« v stavku »Če je vreme dalj časa lepó« je menda prav tako po pomoti zašel na »o« (str. 114)

»Katerih delo odvisi od vremena« pravilno: »Katerih delo je odvisno od vremena«. (Niti odviseti, niti zaviseti ni uporabno) str. 114.

Vejica je nepotrebna za »tako« v stavku: »Groza je obšla tudi najpogumnejšega, tako, da si nihče ni upal — — —« (str. 116)

Str. 120: »Tujec se je vstavil« pravilno: »Tujec se je ustavil«.

Str. 120: »— — — kdo je začel z izsuševanjem močvirja« pravilno: »— — — kdo je začel izsuševati močvirje.«

Glagolnik (gerundij) je v slovenščini sploh nevarna oblika; kjer se le da, je treba uporabljati osebno glagolsko obliko.

Tiskarski škrati, ki jih priloženi list popravkov ne navaja, so še na str. 120 (sva), 21 (pomogati), 75 (če hošes) in morda še kateri.

To so glavne pomanjkljivosti »Našega doma«. Ne navajamo jih zato, da bi grenili avtorju, otrokom ali sebi zadovoljstvo, ki ga občutimo, ko držimo tako zaželeno in težko pričakovano knjigo v rokah. Navajamo jih iz treh razlogov: najprej zato, ker tako zahteva kultura kateregakoli jezika, dalje zato, da budimo v učitelju, v starših in otrocih čut kritičnosti, da jim način, kako izraziš kako misel in postaviš kako besedo, ne bo zadnja briga; in nazadnje zato, da bi sugerirali uredniškemu odboru ali avtorju, da se posvetuje pred natisom takega dela še s kakim jezikovnim strokovnjakom in stilistom.

P. A.

Letno poročilo o šolstvu

Nedavno je UNESCO izdala zajetno publikacijo z naslovom »Annuaire international de l'education 1954« (letno poročilo o šolstvu). V bistvu je to zbirka poročil, ki so jih izdali zastopniki 63 držav, udeleženih na mednarodni konferenci za šolstvo v Ženevi.

V knjigi najdemo vrsto zanimivih podatkov, ki nam odkrivajo vrsto značilnosti s področja šolstva v predlanskem šolskem letu. Predvsem opazimo, da so vse države povečale kredite za šolstvo in sicer za celih 11 do 12 procentov, če primerjamo s prejšnjim letom. Toda zneski, ki so namenjeni za gradnjo novih šolskih poslopij, so povsod premajhni, čeprav dosegajo znatno višino. Vendar so to pot prvič vsote, namenjene za gradnjo gimnazij in strokovnih šol, presegle izdatke za gradnjo osnovnih šol.

Število učencev narašča na vseh stopnjah šolstva; v osnovnih šolah je za 5 % višje, v srednjih šolah za 8 %. Nekatere države že ne morejo obvladati tolikega navala in so poklicale na pomoč privatne šole.

V tretjini držav, ki so sodelovale na konferenci v Ženevi, so se lotili reforme ljudske šole, ali pa so jo ravno izvedli. Polovica teh držav pa se ukvarja z reformo srednjega šolstva. To dejstvo potrjuje vtis, da je srednja šola stopila v ospredje zanimanja po vsem svetu.

Še vedno se čuti močno pomanjkanje učnega osebja za osnovno in srednjo stopnjo. V nekaterih deželah so glavne težave že premagali, ker so izvedli široko zasnovane akcije za pomnožitev vzgojnega kadra, zlasti s pomočjo tečajev. Tretjina držav je rešila to vprašanje s tem, da je povečala plače učiteljem in profesorjem in jim ponudila tudi druge ugodnosti.

Mednarodno slavistično zborovanje

V Beogradu se je te dni vršilo mednarodno slavistično zborovanje, na katerem so imeli referate o 10-letnem razvoju slavistične znanosti v ZSSR sovjetski slavisti profesorji Viktor Vinogradov, A. M. Mjasnikov, D. Lihačev, V. I. Borkovski in S. Maslov.

Profesor beograjske univerze dr. Dragoljub Pavlovič je imel referat o proučevanju zgodovine književnosti jugoslovanskih narodov v povojnem času. Profesor Pavlovič je poudaril, da so bili glede književne zgodovine doseženi dobri rezultati in da so bile objavljene številne antologije in kritične izdaje književnih del. Desetletno delo na tem področju ni bilo najintenzivnejše, posebno ne na proučevanju srednjeveške književnosti, ki je bila sicer prej v središču pozornosti vseh slavistov. Mnogo intenzivnejše pa je bilo proučevanje dubrovniško-dalmatinske književnosti, o čemer je bila objavljena cela vrsta daljših in krajših razprav, študij, esejev, člankov in manjših prispevkov.

V proučevanju novejše srbske kniiževnosti je bilo posvečene doslej največ pozornosti srbskim romantikom in realistom. Posebno so bili opazni eseji Aleksandra Beliča, Iva Andriča, Milana Bogdanoviča, Velibora Gligoriča in drugih. V povojnem času so bili doseženi tudi pomembni rezultati v proučevanju novejše slovenske književnosti, kjer sta največ prispevala pokojni F. Kidrič in F. Grafenauer.

Profesor Pavlovič je posebej opozoril na rezultate, ki so bili doseženi v mladi makedonski književnosti, o kateri so prav v teh letih bile objavljene številne razprave in eseji.

Sekcija jezika je nadaljevala svoje delo z referatom profesorja Viktorja Vladimiroviča Vinogradova o »Proučevanju jezikov v Sovjetski zvezi«, dalje z referatom profesorja varšavske univerze Zdzislava Stiebera, ki je govoril o proučevanju narečij, in z referatom profesorja Leonida Andrejčina, bolgarskega znanstvenika, ki je podal pregled znanstvenih del v zadnjih desetih letih v Bolgariji. S svojim referatom je Andrejčin informiral udeležence zborovanja o delih in avtorjih.

Posebno zanimiv je bil referat sovjetskega znanstvenika V. V. Vinogradova, ki je nakazal probleme razvoja sodobnega ruskega jezika in vplive, ki so ga menjali. Potem pa je govoril o proučevanjih ostalih slovanskih jezikov v Sovjetski zvezi.

Slovenski knjižni zavod je izdal 508 del

Slovenski knjižni zavod v Ljubljani je ob deseti obletnici ustanovitve objavil tabelarni pregled svojega dela. Statistični podatki kažejo, da je založba izdala doslej 508 raznih del v nakladi nad 4 milijone 600 tisoč izvodov. Razen domačih del z vseh področij znanosti in književnosti je objavila tudi številne prevode. Značilno je zlasti število prevodov iz srbo-hrvaščine (52 del v skupni nakladi 563.850 izvodov). V prevajanju del ostalih jugoslovanskih republik Slovenski knjižni zavod vsekakor prednjači pred drugimi slovenskimi založbami.

Nov astronomski atlas

Palomarski observatorij je dokončal prvi del svojega astronomskega atlasa. Celotni atlas bo obsegal 1758 fotografij in odkril doslej neznane prostore v vesoljstvu. Posnetki kažejo tudi nebesne objekte s samo milijoninko svetlobe, ki jo zaznava neoboroženo oko v temni mesečni noči.

„Gorí spomin na Tebe v duši zvesti . . ."

20. septembra je minilo 60 let, odkar je umrl mož, ki je posvetil vse svoje delovanje in prizadevanje probuji našega ljudstva. Spreten slovničar, odličen učitelj in vzgojitelj mladine ter narodni buditelj, profesor Josip Lendovšek, ki se je rodil leta 1854 in umrl leta 1895, je s svojim neutrudljivim delom kot gimnazijski profesor v Beljaku ostal koroškim Slovencem še dolgo v spominu.

Naj se ga ob 60. letnici smrti spomnimo tudi mi. Po rodu je bil Štajerc in je kot obmejni Slovenec še bolj čutil potrebo koroškega ljudstva, zato je po končanih študijah na graški univerzi sprejel mesto profesorja slovenščine na gimnaziji v Beljaku. Da je kot šolnik, učitelj in vzgojitelj koroške mlade inteligence res uspel, nam povedo uspehi njegovih bivših učencev, ki so nekateri postali odlični slovenski kulturni delavci. Prelep in trajen spomenik mu je postavil njegov hvaležni učenec, nam že znani koroški pesnik Fran Eller, ki mu je v enem izmed petih njemu posvečenih sonetov takole zapel:

Gorí spomin na Tebe v duši zvesti
učitelj moj, nad vse mi druge mil.

Poleg jezikoslovnega in vzgojnega dela v šoli se je kot goreč Slovenec in velik rodoljub posvetil delu med narodom. Čeprav je bil sposoben politik in dober govornik, ni nastopal v javnem, hrupnem političnem življenju. Neumorno je delal le na tihem, hodil med našim ljudstvom, navduševal, vzpodbujal in budil narodno zavest. Zelo priljubljen je bil med preprostim ljudstvom kot redek »posvetni gospod«, ki se je razgovarjal po domače, zakaj našemu ljudstvu je že od nekdaj manjkalo posvetne inteligence, ki bi izšla iz domačega ljudstva in delala z njim. Z ljubeznivo in prijazno besedo je znal pokojni Josip Lendovšek pridobiti naše kmete, da so se naročili na »Mir« ali na knjige »Mohorjeve družbe« v Celovcu.

Mnogo zaslug si je pridobil pri ustanavljanju podružnice »Ciril-Metodijske družbe« na Koroškem. Bil je mož, kakršnih je potrebovala naša domovina. Z vzgojo v šoli in s pogovori in nasveti med ljudstvom in s peresom v roki je vsepovsod podpiral le narodno stvar.

Naj nam Josip Lendovšek še dolgo ostane v spominu kot svetel lik in kot vzor, ker takih mož potrebuje naša domovina še prav posebno danes. Bodimo mu hvaležni, zakaj seme, ki ga je vsejal, je dobro obrodilo. Sadove njegovega dela uživamo tudi mi, ker njegovi učenci so postali naši učitelji.

KOLEDAR

Petek, 23. september: Linus
Sobota, 24. september: M. D. r. uj.
Nedelja, 25. september: Kamil
Ponedeljek, 26. september: Ciprijan
Torek, 27. september: Koz. in Dam.
Sreda, 28. september: Venčeslav
Četrtek, 29. september: Mihael

Nov ravnatelj na pliberški glavni šoli

Dne 13. septembra, ob začetku šolskega leta, se je učiteljskemu zboru in učencem glavne šole pri šolski slovesnosti predstavil novi ravnatelj gospod Karol Stukovnik, ki je prej služboval na glavni šoli v Plajberk-Rutè. Učečo se mladino je pozval, naj si z marljivostjo in vnemo osvoji podlago za poznejše poklicno življenje.

Šola pa bo z vzgojo za mirno sožitje med obema narodnostima največ koristila domovini na ta način, če se bodo dosledno upoštevale tudi besede gospoda ravnatelja, ki je dejal, da je na tem ozemlju potrebna medsebojna toleranca.

Rekorden obisk na sejmu v St. Vidu

Sejem na travniku v Št. Vidu na Glini se je razvil v veliko jesensko gospodarsko in zabavno prireditev na Koroškem. V prvih dneh je kvaril obisk neprestan dež, toda kljub temu so prihajali obiskovalci iz vseh predelov dežele. Rekorden obisk pa je bil v nedeljo. Dopoldanski ognjemet s pokanjem raket je že privabil okoli 6000 ljudi, popoldne pa so jih cenili nad 20.000, ki so se srečali na zabavnem parku in okoli stojnic, kjer so številni trgovci in kramarji razstavljali v ponudbo svoje najraznovrstnejše predmete.

Beljak

V neki gostilni v Beljaku so se navadili, da ostankov piva, ki so ga gostje pustili v kozarcih, niso zlili proč, temveč ga prilivali k svežemu pivu ter ga tako servirali pivcem. Takšno nehigiensko in zdravju škodljivo početje so gostje dalje časa opazovali in nekdo je obvestil zdravstveni urad. Ta je nepričakovano izvedel kontrolo in ugotovil, da je ovadba odgovarjala resnici. Nadalje so ugotovili, da so tudi v sodčkih preostalo pivo izčrpali in ga prilivali sveže natočenemu.

Slovenska prosvetna zveza naznanja:

Slovensko prosvetno društvo »Gorjanci« v Kotmari vesi

bo v soboto, dne 24. septembra 1955, ob 20.00 uri priredilo pri Šmonu v Št. Kandolfu

družabni večer

na katerem bo poleg domačinov sodeloval pevski zbor Kulturnega društva »Svoboda« rudnika Laško.

Ljubitelji prijetne domačnosti in vsi, ki radi poslušate slovensko pesem, pridite od vseh strani!

*

Slovensko prosvetno društvo na Radišah

vabi vse ljubitelje lepe slovenske pesmi iz bližnje in daljše okolice na

pevski koncert

ki bo v nedeljo, dne 25. septembra, ob 14. uri v prosvetni dvorani na Radišah.

Kot goste bomo pozdravili pevce zbora Kulturnega društva »Svoboda« rudnika Laško.

Športno društvo v Št. Janžu v Rožu

vabi na

športno prireditev

ki bo v nedeljo, dne 2. oktobra 1955, ob 13.00 uri.

Zbirališče pri Tišlerju.

Na dnevnem redu:

Tek na 1000 metrov,
kolesarska dirka,
nogometne tekme in skoki.

Po sporedu razglasitev ocen in razdelitev nagrad v gostilni pri Tišlerju.

Nato prosta zabava.

Vabimo k številni udeležbi na tej naši domači športni prireditvi!

Glas s podeželja o slovenskem uradovanju

Iz vrst naših bralcev smo prejeli dopis, ki ga zaradi splošno zanimive vsebine objavljamo v celoti:

Pravili so mi, da skušajo nekateri uradniki koroškim Slovencem pred uradi odrekati pravico do uporabe slovenskega jezika, ki je s podpisom državne pogodbe postal tudi uradni jezik. Težave pri izvrševanju teh določb delajo menda prav tam, kjer bi morali zakonite določbe še prav posebno varovati, namreč pri sodniji. Mnenja sem, da to že na podlagi splošnočloveškega in posebej še državnega prava ni prav, ker so pred zakonom vendar vsi državljani enakopravni. Kar se tiče slovenskega uradovanja pred sodiščem, se spominjam, da so v stari avstrijski monarhiji brez vseh težav razpravljali s slovenskimi strankami v slovenskem jeziku in to po vseh delih Koroške, kjer prebivajo Slovenci, torej tudi v Celovcu.

Takrat je bilo to urejeno na podlagi raznih odredb pravosodnega ali notranjega ministra. Ker so te zakone varovale najvišje državne oblasti, jim nasprotniki niso mogli do živega. Tudi če je kako obravnavo začel sodnik, ki ni obvladal slovenskega jezika, je moral opustiti nadaljnje obravnavanje, ki ga je nato prevzel sodnik, ki je obvladal slovenski jezik tako, da je v njem lahko obravnaval in sodil. Takrat je bilo v Celovcu dovolj slovenskih sodnikov, za kar je skrbela višja sodna uprava, ki je skrbela tudi za to, da so se tudi sodniki nemške narodnosti učili slovenskega jezika. Nekje sem bral, da so profesorji slovenščine že v prejšnjem stoletju poučevali razne uradnike, ki niso znali slovensko, kar bi menda tudi dandanes ne bila nobena težkoča.

Doma imam še zapis državne pogodbe iz leta 1919, ki enakopravnost še bolj naglaša, kakor slavni paragraf 19 za časa cesarske Avstrije, ki si je pomagala samo z naredbami. Sedaj pa je stvar vendar še bolj jasna. Avstrija je z državno pogodbo dobila popolno svobodo, je pa morala prevzeti tudi gotove dolžnosti, posebno v tistih točkah, ki doslej niso bile jasno urejene in formulirane.

Ena izmed obveznosti Avstrije je odnos do narodnostnih manjšin. Po členu 7 državne pogodbe je nedvoumno urejeno vprašanje Slovencev na Koroškem in Štajerskem ter gradiščanskih Hrvatov. V tej pogodbi, ki jo je vsa avstrijska javnost sprejela in podpisala z velikim veseljem in odobravanjem, je črno na belem rečeno, da je tudi slovenski jezik poleg nemškega enakopraven uradni jezik, to se pravi, da morajo v vseh uradih, torej tudi na sodniji, s slovenskimi strankami uradovati v slovenskem uradnem jeziku.

Zgodilo se morda bo, da bo ta ali drugi pripadnik slovenske manjšine popustil, če mu bo sodnik ali kdor koli, morda celo njegov odvetnik prijazno prigovarjal, naj bo tudi z nemščino zadovoljen, saj zna tudi nemško in da se mu bo že pomagalo itd. Toda to so prazne besede, ki jih že poznamo. Koliko ljudi mi je že pripovedovalo, da znajo sicer tudi nemško, da pa niti sodnika niti svojega advokata niso nič razumeli. Nazadnje jim ni bilo jasno, zakaj in kako se je ta ali druga sodna zadeva slabo ali sploh že končala. To je seveda popolnoma razumljivo, mi znamo kolikor toliko to, kar smo se v šoli naučili. Če smo tudi pozneje tu ali tam govorili nemško v koroškem narečju, so to bili navadni izrazi, ni pa bil to pismeni jezik, ki se pri sodniji govori v pravnih in le manj znanih izrazih. To navadno tudi še precej hitro, ker žene ena razprava drugo, tako da preprost človek pri najboljši volji ne more popolnoma slediti razpravi, kar pa je zelo važno. Težko je Slovencu pri obravnavi, ker sliši govoriti v nemškem jeziku, ki mu je bolj tuj in na vprašanje ne more takoj odgovoriti, ker rabi več časa za premislek, kaj je treba odgovoriti ali predlagati, ali je to predlagal že zastopnik, ali pa je sodnik v tem ali drugem oziru priče in predloge že odklonil. To ostane skoraj vsakemu Slovencu med razpravo uganka, kar pa je za njegovo stvar škodljivo, ker tudi to, kar mu pusti advokat prebrati, mnogokrat napačno razume. Tudi to sem že doživel in ne samo jaz.

Določba, ki končno enkrat jasno in nedvoumno priznava enakopravnost našega maternega jezika kot uradnega jezika, je za nas tako velike važnosti, da tega ne moremo dovolj preceniti. Zato ne smemo postati mehki, če nam hoče ta ali oni prigovarjati, da vsega tega ni treba. Naravnost grdo in brezvestno pa bi bilo za vsakega Slovenca, ki ima le nekoliko narodne zavesti, nekaj poštenja in vesti v sebi, če bi pred sodnijo ali kako drugo oblastjo svojemu zastopniku dovolil, da bi nastopil proti slovenskemu obravnavanju. V tem primeru bi našel sodnik odnosno uradnik podporo za svoje protizakonito ukrepanje. Bodimo zato odločni in branimo pravice, katerih uresničitev je država prevzela in odobrila s podpisom državne pogodbe. Ne zametujmo zdaj tistega, za kar smo se borili desetletja.

Pliberk

Zvedeli smo, da je Hinko Fabiani, načelnik železniške postaje na Prevaljah, vstopil s 1. avgustom v pokoj. Fabiani je v pliberški okolici dobro poznan železniški uradnik, saj je bil pred vojno zastopnik jugoslovanskih železnic na kolodvoru v Pliberku. Vsak dan je po službeni poti prispel na postajo v Pliberk. V prostem času je rad zahajal v mesto in okoliške vasi, kjer so ga zaradi njegovega vedrega značaja in kot odličnega pevca povsod z veseljem sprejeli in zadržali v svoji sredi. Če je le utegnil, je rad obiskoval slovenske prireditve v okolici, se z ljudmi poveselil in svoje prispeval s petjem. Številni njegovi znanci iz pliberške okolice ga tudi radi obiskujejo, kadar pridejo na Prevalje, sam pa je tudi vedno rad pohitel med svoje Korošce, kadar je slišal, da se nahajajo kjer koli v Mežiški dolini kakšni ljudje iz bližnjega zamejstva. Kljub temu, da je povsod pokazal svojo slovensko zavednost, so ga cenili v Pliberku tudi oni, ki niso v slovenskih vrstah. Želimo, da bi Hinko užival svoj pokoj mnoga leta v najboljšem zadovoljstvu!

Bela

Minulo soboto se je v naši okolici spet primerila zelo tragična smrtna nesreča. Promet je znova zahteval smrtno žrtev, ki je tem bolj tragična, ker sta trčila z vozili dva polbrata in je eden mrtev obležal na cesti. Zgodilo se je tako: Delavec Emil Virnik se je peljal z motornim kolesom po železnokapelški cesti. Na nekem ovinku se mu je s kolesom pripeljal nasproti njegov polbrat Friderik Haderlap in že sta kolesi treščili skupaj. Oba voznika sta strmoglavila ter je bil padec petnajstletnega Haderlapa tako usoden, da si je nesrečni fant zlomil lobanjo in zadobil še druge poškodbe na glavi ter je obležal na mestu mrtev. Virnik je odnesel le obdrgnjenje kože po obrazu.

Žalostni dogodek je vzbudil veliko pozornost v okolici in je spet glasen opomin, kako na cestah nikoli ni dovolj previdnosti. S težko prizadetimi svojci mladega Haderlapa sosedje in znanci globoko sočustvujejo.

St. Ilj

Nedavno smo ob številni udeležbi spremili k zadnjemu počitku nenadoma preminulega Ignacija Ledererja, p. d. Urabla na Otožu. Do zadnjega se je trudil in delal, dokler mu ni kap nepričakovano pretrgala nit življenja.

Z Urablom je legel v grob mož poštenjak, ki je bil zvest svojemu ljudstvu do zadnjega. Med vojno je z razumevanjem in veliko radodarnostjo podpiral partizane. Domači pevci so mu na domu in ob odprtem grobu zapeli žalostinke. Pokojnemu Urablu naj bo domača zemlja lahka, preostalim svojcem pa naše odkrito sožalje!

Bistrica na Zilji

Nedavno so pri nas blagoslovili nove zvonove. Tri so kupili Bističani, enega pa soseščina Zahomc. Čeprav nismo šovinisti in šovinizem odklanjamo, vendar ne moremo razumeti, da slavnostni govornik, ki je sam domačin in slavist ter profesor slovenščine, ni smatral za potrebno, da bi spregovoril tudi v domačem materinskem jeziku. To je vsekakor značilno omalovaževanje naše besede, ki je z državno pogodbo postala enakopravna. Napis na zahomškem zvonu »Sv. Ciril in Metod — prosita za naš rod« je zato prav gotovo upravičen.

Razne vesti iz Koroške

K devetim smrtnim žrtvam železniške nesreče pri Feldkirchenu se je pridružila še deseta. V bolnišnici v Waiern je na posledicah poškodb umrla Terezija Kobar iz Beljaka. Pri nesreči si je zlomila spodnjo gleženj in zadobila pretres možganov. Domnevajo, da je umrla za krvavitvijo možganov. Kakor so ugotovili, je bilo pri katastrofi 16 oseb težko, 52 pa lažje ranjenih. Ranjenici se nahajajo v bolnišnicah v Beljaku, Št. Vidu ob Glini, Waiern in v Celovcu. Zagotavljajo, da se je stanje pri vseh toliko zboljšalo, da upajo, da jih bodo ohranili pri življenju.

Na šentvidskem sejmu je gostoval cirkus »Fortuna«. Dvaindvajsetletna dompterka Terezija Korittnig je predvajala leve. Izgledalo je, da je mlada dompterka v zelo prijaznih odnosih z živalmi ter je tudi sama čistila kletko. Tudi v nedeljo zjutraj je bila zaposlena v kletki. Iz razigranosti je dala dveletni levinji poljub, toda ta je na to ljubeznivo gesto neprijazno odgovorila. Levinja jo je udarila s šapo po glavi ter jo ugriznila v obraz. Vso okrvavljeno so dompterko potegnili iz kletke ter so jo morali takoj prepeljati v bolnišnico, kjer so jo nemudoma operirali. Poškodba je težkega značaja.

V Brezi v občini Grabštanj je minulo nedeljo popoldne krava povzročila prometno nesrečo, pri kateri so strmoglavile štiri osebe. Gozdni delavec Štefan Socher iz Medgorij se je peljal po cesti z motornim kolesom. Na spremnem sedežu je sedela njegova žena. V motorno kolo se je zaletela krava, zaradi česar je kolo zaneslo ter je motociklist zadel v kolesarko Marijo Guttenberger iz Žrelca, ki je peljala na kolesu tudi devetletnega sinčka. Vsi štirje so strmoglavili na cesto. Socher si je zlomil roko, ostali pa so odnesli lažje poškodbe.

Opozorilo ženam

glede izleta na slovensko Štajersko

Na željo svojih članic pripravlja Zveza slovenskih žena za čas od 14. do 16. oktobra t. l. avtobusni izlet v Maribor, Slovenske gorice, Ptuj in Ljutomer.

Avtobus odpelje iz Celovca, Gasometergasse 10, v petek, dne 14. oktobra ob 14. uri, izpred postaje v Sinči vesi ob 15. uri. Stroški tridnevnega izleta bodo znašali 150.— šilingov.

Žene-članice naše organizacije, ki se želijo udeležiti izleta, naj v svrho ureditve potnih dokumentov nemudoma, **najpozneje pa do 8. oktobra**, oddajo ali pošljejo svoj potni list ali pa veljavno osebno izkaznico »Identitätsausweis« ter navedeno vsoto na naslov »Naša knjiga«, Celovec, Gasometergasse 10.

Zveza slovenskih žena

Koroški rojak Mih. Kreuzer osemdesetletnik

Dne 8. septembra 1875 je bil rojen v Št. Ilju mnogim koroškim Slovencem poznani Mihael Kreuzer. Pred kratkim je praznoval 80-letnico svojega življenja.

Jubilant se je v rani mladosti posvetil železničarski službi ter je mnogo let služboval v Grabštanju in v Celovcu, nato pa v Mežiški dolini. Svojo službo pri železnici je izpolnjeval vestno do svoje upokojitve. Daleč naokoli so ga poznali kot veder značaj ter marljivega in poštenega delavca. Še danes ob osemdesetletnici se veseli zdravja in čilosti. V visoko starost je ohranil svoj pristni rožanski značaj. K njegovemu jubileju mu iskreno čestitajo sorodniki, otrok se mu je rodilo dvanajst, nadalje vsi številni znanci, posebno pa vsi Holmčani in Prevaljčani ter mu želijo še mnogo zadovoljnih let!

Ivan Cankar:

Pomaranče v šoli

Imeli smo mlado učiteljico; spominjam se, da je imela črne lase in črne oči in bolno, rumeno polt. Poklicala me je po imenu in me vprašala: »Koliko je ena in ena?«

Vprašanje se mi je zdelo smešno in razžaljivo hkrati; kajti reči bi bilo treba: »Kolk je ana in ana?« — in nadalje: čemu izprašuje o rečeh, ki jih ve že vsak otrok pod mostom? Zato sem molčal.

Učiteljica je poiskala prijetno prispodobo in vprašala:

»Koliko je ena pomaranča in še ena pomaranča?«

To drugo vprašanje se mi je zdelo še veliko bolj nespametno. Preden sem shodil, sem o veliki noči znal že prav dobro šteti pirhe in pomaranče, posebno tiste, ki so jih dobili bratje. In zoprno mi je bilo, da so se ji vlekle besede tako iz ust kakor med iz satovja. Zato sem molčal.

Vsa nestrpna je vzkliknila: »Kaj nisi nikdar jedelj pomaranč?«

Tisti »jedelj« me je udaril kakor s kladivom: nisem vedel ne kako in kdaj — samovoljno mi je planilo z jezika: »Jedna jedelj-pomaranča in jedna jedelj-pomaranča sta dve jedelj-pomaranči!«

In učiteljica me je postavila v kot.

UGANKE

Kdor hoče moja jabolka jest,
nikoli ni treba jim mene otrest;
le deblo poderi
pod mano poberi.

(Krompir)

Kakor kljun odpiram žrelo,
platno žrem, sukno in papir;
to je meni lahko delo;
kdo sem, reci, da bo mir.

(Škarje)

Lastovke se poslavljajo

In zopet je prišla v deželo jesen!

Tam zunaj stoji kmet sredi njiv. Sanja-je jih božajo njegove oči, in tiho se premikajo ustne, polne sreče in zadovoljstva: »Znoj, — trud, — žulji, — kri... Naša zemljica, rodovitna, zvesta si!«

V to tišino udari glasno čebljanje otrok iz sadnega vrta. Tam pod drevesi sedijo, se pogovarjajo in čakajo, kdaj bo padlo na tla sočno jabolko.

Zunaj na plani se oglaša piščal in glasno mukanje.

Jesenski veter hiti skozi veje in »zlato« listje šumi... ali ječi?

Zdi se mi, da se zaveda, da je jesen prinesla poleg dobrote tudi bridkost.

Glej, tam na daljnovodih elektrike se v dolgih vrstah zbirajo lastovice. Proč morajo od nas, kljub temu, da imajo tu pri nas spleteno gnezdece, v katerem so se rodile. Njih žvrgolenje je tako nekam otožno, čutiti je bridkost in skrbi. Dolga pot jih čaka.

Naprej morajo, daleč naprej, v tujino, čez morje! — »Da, čez morje!«

Tedaj zagledam gnezdo v našem hlevu. Lani ob tem času so ga zapustile lastovice, a vigredi je ostalo prazno. Niso se več vrnile. Verjetno jih je požrlo veliko, globoko in nenasitno morje, ki brezbrižno terja toliko žrtev. Leto za letom pogoltne morje številne lastovičke, ki se morajo podati na to pot vsako jesen, da si tako ohranijo svoje življenje čez zimo.

In sedaj čaka ista usoda lastovice, ki se v velikem zboru zbirajo na teh daljnovodih. Nekam praznično razpoloženje vlada med njimi, a vendar vse izzveni v tako

otožnost. Mnogo jih je med njimi, ki se s tega »pohoda« ne bodo več vrnile.

Slovo! V slovo jim še pomaham nekajkrat. Kmalu jih ne bo več tu!

Takšna je jesen!

Iz svojega koša razsuje radost. V ta mirni svet pa kane tudi kapljico žalosti in gladina postane motna, kalna...

Nad vsem tem pa kraljuje sonce, ki redno vzhaja in zahaja.

VELIKAN Eskimska pravljica

Nekoč je bil velikan. Bil je tolik, da je medvedu rekel lisica.

Nekega dne uzre kajakov (čolnov) in ga je prijelo, da bi može v njih uporabil za amulet (vražni obesek). Polovil jih je s svojo roko, odnesel domov v svojo hišo in jih postavil na polico pod svetilko.

Potem se je nažrl mroževega in medvedjega mesa in zasmrčal.

Tako velik je bil, da so bile njegove uši tolikšne kot lisice.

In ker se je priplazilo v hišo nekaj pravih lisic, ki so mu začele glodati lobanjo, je zagodrnjal: »Nikar mi ne natresajte saj na glavo!«

Menil je namreč, da možje, ki jih je ugrabil, na polici strgajo saje iz svetilke. Oni pa so se kar tresli od groze.

Poskušali so priti dol in so se spustili po jermenih.

Naenkrat pa je začel velikan govoriti v spanju: »Stopite na svetilkin kamen,« je mrmral — možje so trepetali.

Navsezadnje so le prišli na tla in so skočili proti vratom. Toda hišni prag je bil tako visok, da so komaj zlezli čezenj.

Potlej so le bili na prostem, vdrli so jo do svojih kajakov k obali in so v njih zbežali.

Ko se je velikan prebudil, je videl, da so mu možje zbežali, je zaklical jezen sam nase: »Le zakaj jim nisem izpipal oči iz glav!«

Nasredin hodža in dijaka Srbska narodna

Vračali so se iz turške šole. Tedaj pa nastane prepir med nekim mladim muslimanom in Srbom. Odvržeta svoje knjige in se začneta obdelovati s pestmi.

Nasredin hodža opazi njuno početje ter ju spravi narazen.

— Kakšne so to knjige, ki ležijo med vajinimi nogami? — ju vpraša.

— To je moja knjiga — de prvi.

— Ta je pa moja! — de drugi.

Nato pravi Nasredin hodža:

— Ne pobirajta teh knjig, naj ležita druga poleg druge. Videli bomo, ali se bo turška knjiga spoprijela s srbsko!

Celo uro sta morala učenca stati skupaj s Nasredinom poleg knjig in jih opazovati, toda knjige so ves čas mirno ležale druga poleg druge.

Tedaj pa pravi Nasredin:

—Ej, ej, ej! Modre knjige neumnih otrok!

Kako je nastal Jerberk

V dobi, ko so živeli še velikani, je bival ob vznožju Karavank v okolišu Rožne doline orjaški velikan. Bil je pravi hrust in je pojedel naenkrat kar celega vola in popil polovnjak pijače. Neko poletje je nastala neznanska vročina in sonce je sipalo vroče žarke na zemljo, tako da so venele rožice in rastline, prst je postala rjava kot borova skorja. Tudi velikana je začela mučiti neznanska vročina. Šel se je kopat v Dravo. Ker pa je bilo v Dravi vsled suše le malo vode, se je velikan premetaval po vročem pesku sem ter tja in se bolj opekel kot pa shladil. Ves razkačen je sklenil, da bo Dravo zajezil in tako napravil jezero, v katerem se bo lažje okopal. Šel je k vznožju Karavank, izdrl veliko skalo z zemljo vred, napravil kepo in jo zalučal proti dravi. Ker je kepo zalučal previsoko, je letela preko Drave in padla na tla na severnem bregu.

Na prostoru, kamor je padla kepa, je nastal piramidi podoben hrib in to je današnji Jerberk. Na prostoru pa, kjer je velikan izdrl skalo in prst, je nastala vdolbina, kjer je pozneje nastala Podrožčica in od koder so veliko pozneje prevrtali Karavanke in napravili veliki predor, ki veže Koroško z jugom.

Ako prispe popotnik ali izletnik v Škofiče in se napoti dalje proti Št. Ilju, leži na sredi poti med obema vasicama ob desni strani ceste hrib, visok okoli 767 metrov. Nobenemu ni žal, ki se povzpne gor, ker od tu je prekrasen razgled po širnem kosu naše zemlje. Od Dobrača do Obirja se razprostira hribovit svet. In po teh hribih ležijo naše vasi, kot bi jih razsejala vešča roka. Vmes so pestri logi in gaji, krasne dobrave. Divna jezera se v sončnih žarkih prelivajo v svoji modrini kot mavrice. Zeleni gozdovi se v lahnem vetru pripogibajo in šumijo, kot bi peli večno našo krasno pesem. Ne bo žal tudi tebi, če boš šel na pot in si ogledal tudi ta košček svoje domovine, zadivljen boš nad krasoto svoje domovine, zemlje, ki te je rodila.

Josip Podlesnik, Škofiče

Čuden izgovor

»Hej, kaj pa delate na moji jablani? Takoj pojdite dol!«

»Le nikar se ne razburjajte. Nekaj jabolk je ležalo na tleh, pa sem jih hotel samo nazaj obesiti.«

Ivan Potrč: 31

NA KMETIH

Komaj nekaj let bo, kar sva orala s pokojnim Franclom, kar sem bil še šolar in sem coklal ob živini kakor zdaj Tunika; komaj nekaj let bo, kar sem prijel za plug na Toplekovini in ko se je Toplečka podbočila in zapela: »Jezus-na, cel orač je že!« — meni pa je bilo nerodno, vsega me je še bilo sram.

...Bila je trda tema, ko me je Francl potegnil za nogo. Dvignil sem se, se prijel za mokre, sprepotene trame nad glavo in komaj komaj odprl veke — moralo je biti še globoko ponoči, oči so mi lezle skupaj, niso se dale odpreti. Zaslišal sem vole, kako so hlastajoče pospravljali krmo in zvonili z verigami: zdelo se je, ko da je cel hlev pokonci. Bratov glas — bil je nenavadno pohleven, ko da bi me prosil — mi je prigovarjal, naj vstanem, tiho, kar se je le dalo, in da bi šla orat na spodnje njive. Nič mi ni bilo po volji, preveč sem bil zaspan; tudi nisem nič slišal, da bi mati kaj rekli, da morava tako zgodaj na njive. Naj Francl zorje, če se mu ljubi, naj zorje do jutra, preden bodo mati in sestre vstali. Nazadnje pa me je le zbezal z ujdrča*). Obljubil mi je, da bom lahko nekaj brazd tudi jaz plužil... dokler mi ni obljubil celega ogona. Tako sva potem orala — in proti jutru, ko se je začelo zoriti, sem prvič prijel za plug. Malo me je metalo, toda tretja, četrta brazda je bila vzrezana ravno, kakor se je oralo. Naredilo se je jutro in prišli so mati, prišle so sestre; mati so jadikovali od sreče: na lepem sva postala najbolj pridna otroka, doma in pri sosedu. Mati so se povsod hvalili, midva pa sva se še bolj zapičila v delo okoli hrama; vsako delo mi je zadišalo, bolj je bilo žmetno**), raje sem se ga lotil. Včasih, ob nedeljah, ali ob južinah med delom, med kopjo ali med košnjo, sva si s Franclom podvihala rokave in se pošteno zmikastila. Imela sva zagorele roke in ko kamen trde mišice; sestre so cvilile, mati so pogledovali proč, niso naju mogli gledati, kako se pretepava.

»Bikiča! Bikiča!« so ponavljali. »Ali nimata garanja zadosti,«

Režala sva se in se še in še mahala — ne, nisva ga imela zadosti.

Včasih sem si gledal mišice in jih otipaval ali tolkel po njih — potem se spominjam, da sem si jih znova ogledoval po tistem prvem oranju na Toplekovem, ko se mi je skozi noč zazdelo, da bi ves svet preoral. Bilo je takrat, ko sem začel misliti na Toplekovino, komaj leto je bilo tega — komaj leto; tačas, ko sva s Tuniko orala, pa mi je postajalo tako prekleto vseeno zavoljo oranja in zavoljo njiv.

Napravilo se je visoko jutro, sonce je vroče grelo, da sem odložil suknjič in podvihal rokave. Niso mi bile odveč samo te Toplečkine njive, odveč mi je bilo vse na svetu, vse okoli mene: Tunika in njeni zvončki, ki so me lahko spravljali samó v slabo voljo; še huje me je dražilo njeno pohlevno govorjenje, njene večno vprašujoče oči, ki so me vsak čas pogledovale, ko da bi hotele z mene prebrati, kaj bi rad. To sem vedel ter se zavoljo tega tudi držal ko leseni svetnik v oltarju. Tunika je vse videla, je vse vedela, a nikoli ni rekla besede, kakor da je zato pri hiši, da vsakega posluša.

...Bilo je na večer, pozimi. Bila sva v hlevu, Toplečka pri dojvi*), jaz pri stelji. Pravzaprav nisem več brskal po nástelji, drezal sem z grabljami po podih in stiskal zobe, da nisem katere zinil. Toplečka je dojila; curki so brizgali v namolženo mleko v golidi, ženska pa je hlipala; kdaj pa kdaj je prenehala z molžo in s cmihanjem, vsekdar, ko je potegnila z rokavom po očeh. Ne spominjam se več, zakaj se je cmihala, bilo je nekega dne po novem letu, ko se je že razvedelo, kako je na Toplekovem. Lahko, da je bilo kaj zavoljo tega, da bi moral domov in da se je bala, da bi odšel. Vedel sem, da bi ji bilo po volji, ko bi se Marica omožila, da bi koga primožila na našo domačijo — toda tega nisem mogel tako na lepem požreti. Trmasto sem se držal, ko je hotela zvedeti, kako mislim zavoljo domačije, in ko me je na veliko povpraševala o domačih prilikah.

»Ja, Južek, zakaj ne bi pustil Marice, da bi se oženila?«

Povpraševala je, ko da ne bi znala do pet šteti, a je dobro vedela, kaj je hotela poizvedeti od mene. Nekje sem že napravil križ čez domačijo, ne bi pa tega za nič na svetu nikomur priznal; molčal sem, že iz kljubovanja, in začel butati v pregrado med voli in med kravami. Bal sem se in vedel sem, da bo domačija šla, nisem pa vedel, kako bi si pomagal. Ženska je samo še huje zahlipala, nekaj je tudi zakričala, po vsej priliki »Južek, grozen si!« — kakor je imela češče in češče navado.

In ko je tako zavpila naglas, mi rekla Južek in me tikala naglas, sem zagledal, kako so se odrinila vrata. Zdrznil sem se, obstal, zatem pa se zagnal proti vratom. Ženska je venomer hlipala, tudi kričala je pred vrati, da nisem mogel sam do njih in da jih nisem mogel koj odpreti. A ko sem jih potem odprl, sem komaj komaj še za-

*) ujdrč = s stropa viseče ležišče za hlapce
**) žmétno = težavno

*) dójva = molža

Zdravilne rastline

Rabozel

Rabozel ali medena detelja, tudi pšeničica, orešček, kakor ga pač ljudje nazivajo, latinsko melilotus, nemško pa Honigklee. Medena deteljica ji pravijo, ker močno diši po medu.

Medena detelja ali rabozel je dvoletna rastlina iz družine stročnic. Ima v zemlji močno koželjasto korenino, iz katere se dviga več 30 do 100 cm visokih, pokončnih stebel, ki se razraščajo pri vrhu v veje. Listi so troštevni, njihovi listki so napiljeno nazobčani, podolgovato jajčasti in pri vrhu nekoliko prisekani. Prilistki so pri dnu slabo nazobčani in šilasti. Drobni cveti so rumeni in združeni po več skupaj v podaljšanih pazdušnih, večinoma visečih grozdih skoraj oblaste oblike. Plod je rumeno rjav strok.

Rabozel cveti od junija do septembra. Raste ob poteh, njivah, grobljah in gričih. Nabiramo cvete in rastlino v času cvetenja.

V rastlini je Rabozelova kislina, kumarin, v cvetu pa poleg tega še hlapno olje, ki daje posušeni rastlini še močnejši duh nego sveži. Kumarin povzroča povračanje, glavobol, omotico, spanec, v večji količini zaužit pa povzroči celo smrt.

Slovenska lekarniška knjiga iz leta 1720 pravi: »Divjo deteljo kuhaj v vinu. To odvzame vse otekline na mehurju.« Predpisuje torej rabozel kot zdravilo za otekli mehur. V domačem zdravilstvu ga uporabljamo danes kot zdravilo pri bronhijalnem katarju, koliki, driski, bolečinah v trebuhu in mehurju ter pri kamnih.

Za zdravilo pripravljajo čaj (3 do 5 gramov ali ščepec posušene rastline na skodelico vode), ki ga pijejo dvakrat na dan po eno skodelico.

Vodo, v kateri smo kuhali cvete, rabimo za umivanje in obkladke, za vnete oči in otekline.

Če dodamo rabozelu še kamilic, lanenega semena, sleza in slezenovca, dobimo sredstvo za obkladke pri revmi, oteklinah, vnetih žlezah, čirih itd.

Uspešnejši od vode je rabozelov obliž, ki ga ali kupimo v lekarni ali pa napravimo sami (10 gr rumenega voska, 10 gr oljkinega olja, 5 gr cvetočega rabozela skuhamo, shladimo in namažemo na platneno krpo). Rabimo ga za iste bolezni.

Nekaj o negi nog in pravilni obutvi

Noge je treba umivati čim večkrat. To je potrebno zaradi snage, zdravja pa tudi zaradi prijetnega občutka. Čutili se boste veliko bolj spočite, ko si boste umili noge. Če je le mogoče, se navadite na hladno vodo. O tem, da je treba skrbeti, da so nohti vedno dobro porezani, ni treba govoriti. S tem čuvate nogavice in čevlje, zlasti mehke in lahke čevlje. Trdo kožo je treba skrbno odstranjevati. Če imate priložnost, pojdite k pedikerju, da bo to opravil in vam hkrati odstranil tudi otiščance in kurja očesa. Če pa te priložnosti nimate, povprašajte v lekarni za kako sredstvo in storite to sami. V lekarni vam bodo dali navodilo, kako ravnajte, da se boste rešili te nadloge, kakor so kurja očesa in podobno. Noge si včasih namažite tudi s kako mastno kremo, da vam trda koža ne bo prehitro spokala. Prijetno se boste počutili, če boste tudi noge primerno negovali, pa tudi nogavic boste manj strgali.

K snagi nog spada tudi pogosto menjavanje nogavic. Če je le mogoče, tudi čevlje večkrat menjajte, tako boste tudi obutev dalj časa ohranili. Končno je pa tudi obutev, ki se je prej temeljito prezračila in osušila, za noge veliko bolj prijetna in zdrava.

Še nekaj besed o kupovanju čevljev. Pravijo, da je obutev vedno bolj priporočljivo kupovati popoldne, ker so noge že bolj utrujene in nabrekle. Če bi pa pomerili nov čevelj zjutraj na spočito nogo, bi ga na utrujeno nogo le s težavo obuli. Ko kupujete čevlje, zlasti pazite, da vas čevelj ne tišči tam, kjer imate otiščance. Nikar pa ne verjemite prodajalcu, da se bodo čevlji razhodili in nategnili ter da vam bodo potem prav. Do takrat, ko se raztegnejo in uhodijo, jih ponavadi tudi že raztrgate, pokvarite pa tudi nogo. Zatorej naj bo raje že nova obutev udobna. Če ste pa že kupili pretesne čevlje in jih ne morete več zamenjati, potem jih namažite zunaj in znotraj s špiritom in še mokre obujte. To ponovite nekajkrat. Ko čevlje sezujete, dajte vanje vedno kopito ali vsaj papir, če kopita nimate.

Da ohranite čevlje dalj časa, naj vam čevljar na pete nabije gumo, na konice pa podkvice. Če imate tudi na petah podkvice, je hoja veliko bolj trda in težka.

Ob koncu še: Mlačna in mrzla kopel zelo dobro de utrujenim nogam. Če pa utegnete, to velja zlasti za tiste, ki mnogo stojijo in hodijo, lezite za deset minut tako, da imate noge malo više.

Kako si pravilno povečamo ali zmanjšamo kroj

Skica št. 1 prikazuje, kako zožimo prednji del kroja s tem, da ga upognemo po sredi; skica št. 2 pa, kako ga ravno tam prerežemo in razširimo za toliko centimetrov, da dobimo mero, ki nam je potrebna. Skica št. 3 in št. 4 kažeta skrajšanje in podaljšanje prednjega dela. V primeru, da moramo kroj samo za malenkost razširiti, bomo to storili po predlogah št. 5 in št. 6 in to samo ob strani in na ramah prednjega in zadnjega gornjega dela. Skici št. 7 in št. 8 pa kažeta podaljšanje in skrajšanje kroja rokava. Pri podaljšanju tega se mora povečati tudi

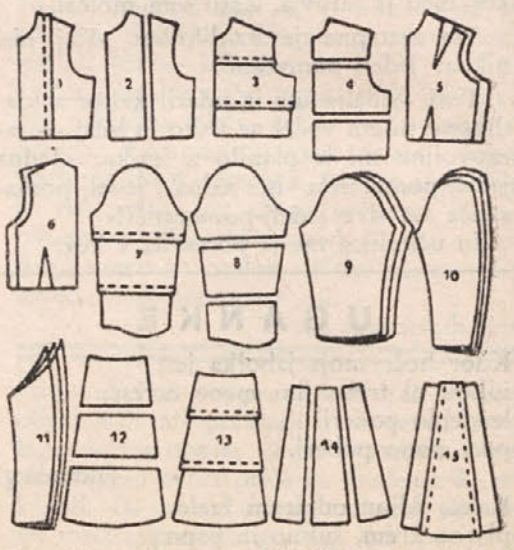

okroglina rokava po skici št. 9. Prav tako razširimo tudi dvodelni rokav po št. 10 in št. 11.

Podaljšanje kroja krilne pole št. 12 in skrajšanje št. 13, izpeljemo tudi po predlogah. Razširjanje krilne pole pa si omogočimo tako, da jo razdelimo na tri dele, ki jih potem razstavimo za toliko centimetrov, da pri tem dobimo širino mere, ki jo želimo imeti. (Glej skico št. 14.) Zožanje krila izvršimo po predlogi št. 15 s tem, da ga upognemo tam, kjer so črtkaste črte.

ZDRAVSTVENI KOTIČEK

Žolčne bolezni in njih zdravljenje

Od bolezni žolčnika je najpogostejše vnetje žolčnega mehurja in žolčni kamni v samem mehurju, in sicer s spremljajočim vnetjem žolčnega mehurja ali brez njega. Pri vnetju žolčnega mehurja ali pri napadih zaradi žolčnih kamnov je treba upoštevati sledeča navodila:

Predvsem je potrebno strogo mirovanje, to je ležanje na postelji. Prvih 24 ur ne dajemo bolniku nobenih zdravil skozi usta, ker navadno bruha. Šele drugi in tretji dan poskušamo previdno z dajanjem sladkih tekočin. Bolniku dajemo na predel nad žolčnim mehurjem, torej pod desnim rebrnim lokom spredaj topel termofor ali pa hladen ovitek, kakor bolniku bolj prija. Če ima bolnik močne bolečine, bomo dali sredstva, ki blažijo krče, če pa ta ne pomagajo, bomo dali sredstva, ki blažijo bolečine. To sredstvo dajemo navadno v obliki injekcije, če pa ni pri roki zdravnika, potem v obliki svečk, ki jih dajemo v debelo črevo. Dajanje zdravil skozi usta je navadno brezuspešno, ker bolinki zdravila navadno izbruhajo. Bolnikom, ki imajo žolčne kamne, priporočamo, da se ogibajo večjih telesnih naporov, močnega tresenja, naglih kretenj, ki bi lahko povzročile ponovni premik žolčnih kamnov in s tem ponoven napad bolečine.

V svežem stanju dajemo bolniku samo nekaj ogljikovih hidratov (zaslajeno vodo, sadne sokove, čaj). Kasneje preidemo na kašnato in pretlačeno hrano, ki je v glavnem tudi sestavljena iz ogljikovih hidratov (krompir, riž, zdrob, testenine, po možnosti kuhane na mleku). Nadalje pretlačeno zelenjavo in pretlačeno sadje. Nato šele preidemo na obilnejšo hrano.

Prepovedana so sledeča jedila in pijače: jajca, svinjska in gosja mast, slanina, loj, suho meso, klobase, pečeno in ocvrto meso, svinjsko meso, divjačina, salame, hrenovke, mesne konzerve, sardine, omake iz česna, čebule, kumar in vse omake od pečenk, ki so zelo soljene in poprane. Prepovedane so tudi vse vrste sira, ki so ostre po okusu in maslu, pečen in pražen krompir, grah, leča, fižol, česen, čebula, kumare, zelje, repa, orehi, lešniki, svež kruh in vse močnate jedi, pripravljene s kvasom in z mnogo jajc in masla; vse ostre začimbe ter vse alkoholne pijače, kakor tudi mrzlo pivo.

Vsa navedena jedila so prepovedana, ker zahtevajo za prebavo mnogo žolča in povzročajo hitro praznenje žolčnega mehurja, kar lahko povzroči pri bolnikih na žolčnem mehurju ali zaradi žolčnih kamnov ponovne bolečine. Operacije, s katerimi odstranijo žolčne kamne ali žolčni mehur, se poslužujemo le v primerih, če zdravstvenega stanja na žolču ne moremo izboljšati potom zdravljenja s primerno dieto in drugimi zdravstvenimi pripomočki.

Paradižnikova solata

Za mrzlo večerjo pripravimo solato iz paradižnikov, čebule, paprike ter vzamemo za vsako osebo še po eno kuhano jajce in pa od obeda ostalo govedino. Vse skupaj dobro premešamo, posolimo in popopramo, solati lahko dodamo še žlico gorčice.

---

gledal Tuniko, kako je hitela po pocjah in zavila v hišo.

Zvečer, pri večerji, a tudi naslednje dneve mi je bilo nerodno zavoljo Tunike, ona pa me je še bolj vse ubogala, ko da bi bil jaz kak njen oče in ko da ne bi smela besede ziniti pri hramu.

Oziral sem se za njo, tudi pri pluženju, se spominjal kámenščnic, trdih breskvic, ki so tako sladko podrsele po mojih prsih, a ki jih ni bilo poslej nikjer več videti, ko da bi si jih potegnila v navzkriž in zadaj prevezano ruto ter si jih zakrila. Vse to s Tuniko je bilo kakor rosno cvetje na pómlad, ki ga je slana stisnila, kakor neki sladak spomin, po katerem mi je bilo samó še hudo, nekaj, na kar nisem smel več misliti, četudi se mi je misel kdaj motala okoli teh zapravljenih časov. Taki spomini so me spravljali samo v nejevoljo. Bili so časi, ko sva s Tuniko preorala cele ogone, ne da bi se ozrl proti Toplekovemu hramu. Bal sem se, da bi zagledal Toplečko, njeno nakipelo telo, da bi zaslišal njen glas, zagledal njene nemirne oči.

»Južek! Tunika!« je klicala od hrama, a meni je bilo, ko da jo sliši cela srenja, njo in njeno ihto.

»Južek! Tunika! Ali še ne mislita končati? Naj prinesem južino?«

Slišal sem jo, a se napravil, ko da je ne slišim.

»Mati kličejo!« je povedala Tunika; ni vedela, ali naj junce ustavi ali ne.

»Naj kličejo...!« sem zamomljal in stopal naprej za plugom, ko da bi mi bil hram nad njivami deveta skrb, s Toplečkinim povpraševanjem vred.

Čutil sem, kako je Tunika čakala in me opazovala, zatem pa sem slišal, kako je zaklicala:

»Pa prinesite!«

Vrezala sva še kakšno brazdo, ko sem zagledal Toplečko, kako hiti po vratníku — nisem pogledal posebej po vratníkih, vendar sem vedel, da hiti ona; strašno ihtiva je postala. Nisem je pogledal, niti takrat ne, ko sva se ustavila s Tuniko na vratníku, ko sem obrnil junce na njivo, v trznino, da ne bi odšli po pašniku. Tunika je sedla za brano in si podprla brado z obema rokama in z bičem, ki ga je prislonila nase. Toplečka je razpostavila južino po vozu. Ne, nisem in nisem je pogledal. Vino je prinesla v rokah, južino — črni kruh in nekaj mesa, surovega, kakor ga je potegnila iz tunke*) — kar v predpasniku. Tega s predpasnikom nisem prenesel in bilo mi je, ko da bi me dražila. Res je bilo, da je prinesla južino v spodnjem, snažnejšem predpasniku, toda meni se je zdelo, kakor da nalašč prenaša južino na trebuhu, ko da me nalašč izziva.

Natakala nama je pijačo, najprej meni, zatem Tuniki, ponujala je južino, zatem pa tudi sama sedla — kar zastokala je, ko se je spustila na brano k Tuniki — in še sebi natočila. Tako je potem pila, silila, naj jeva, hkrati pa jadikovala, kako bo to leto z mesom.

»Jezus,na, vse nam bodo pobrali! Križani svet!«

Niti jaz niti Tunika ji nisva kdo ve kaj odgovarjala. Vse so bile same lamentacije, nič novega pri nas na kmetih; ni se dalo drugače odgovoriti nanje, ko da si preklinjal ali pa se tolažil, da bo že kako. Da bi pocrkali, to mi nikoli še na misel ni prišlo.

Prav ta pamet: bo že kako — se je tudi zdaj, med počivanjem in med pijačo, zalezavala vame, tem bolj, čim več sem popil. Odpočil sem se sedé na ojésu in se začel pozibavati. Voz je enakomerno poškripaval pod mojo težo; najužinal sem se in se napil, in kar čutil, kako z vročim dnem leze vame nekaj kakor lenivost, leze po vsem životu in v glavo. Zefa je še vedno jadikovala, a je nisem več niti videl niti slišal, čeprav se sedela nekje pred mano, kakšno stopinjo proč. Presedel sem se, da sem jima pokazal hrbet, in se zagledal v grabo, proti domačiji na oni strani potoka in proti veliki stezi. Bila je zgodnja pomlad, drevje je bilo do kraja golo, hiše, krčmarjeva in vse do kovačije, so se kazale ko gole. Druge krati, če ne bi pil, če ne bi bil tako do kraja izmučen, mi najbrž ne bi bilo tako vseeno ter se ne bi oziral po hišah, gotovo pa ne proti domačiji — pred obema Toplečkama. A povedal sem že, kako mi je postajalo vseeno — bo že kako! Zagledal sem se v rumenkasti dren pod njivo, zagledal sem kalužnice in podlesek za potokom, zatem mačice na vrbinju — ali eno sem le nekje narahlo občutil: če sem se kdaj, celó še davi, razveselil ranega cvetja in brstenja po drevju, sem ga zdaj, po pijači, samo še medlo videl, ko da bi ne bilo nikakšnega veselja več v meni, kakor je bilo to včasih, ko sem bil še šolar, otrok. Drevje bo za kakšne tedne zacvelo, odcvelo bo in Toplečka bo dobila otroka. ‚Eh, hudiča, pa jo bom oženil.' Še in še sem pil in nagibal ročko — navsezadnje, kaj mi je bilo mar za ljudi! Tudi mati so mi rekli: »Drži se grunta!«

»Eh, kaj?« sem znenada vzkliknil, da sta me obe ženski pogledali, in hitro pristavil: »Greva, greva, da obrneva še to najgo!«

Zdrsnil sem z ojesa, da je švisnilo z verigami, tudi Tunika je vstala.

»Jezus, saj res!« je rekla Toplečka in se pripravljala, da vstane. Iz njenega glasu, iz prekrižanih rok nad trebuhom, iz vsega si videl, da je zadovoljna — eh, dosegla je svoje! — dobila je mladega v posteljo! Zdajci pa smo vsi hkrati, s Tuniko vred, obstali in se zagledali proti veliki stezi. Zdi se mi, da je bila Toplečka prva, ki je zajaskala, že med vstajanjem.

(Se nadaljuje)

*) túnka = posoda z mastjo in mesom

Obvestila NAPREDNIH GOSPODARJEV
UREJUJE SEKRETARIAT SLOVENSKE KMEČKE ZVEZE

O enakomernosti pujskov po porodu

Poleg lastnosti, ki se nanašajo na zdravje, odpornost napram boleznim, rastnost, ješčnost, neizbirčnost v hrani, dobro izrabo krme in zadovoljivo mlečnost za časa sesanja pujskov itd. je treba upoštevati pri plemenski svinji tudi njeno poreklo (pokolenje) in rodovitnost.

1. Važnost prave rodovitnosti svinje

Svinja je rodovitna, ako ima ob vsakem porodu povprečno deset pujskov. Pri svinji-prvesnici se že lahko popolnoma zadovoljimo, če ima osem mladičev. Pri starejših svinjah pa tudi ne želimo, da bi imele v drugem, tretjem in nadaljnjih gnezdih več ko 12 pujskov, četudi imajo 14 razvitih seskov. Popolnoma odveč pa je, če nam skoti svinja več mladičev, nego jih more dojiti, ker moramo potem one, za katere pri svinji ni razpoložljivih seskov, podtakniti drugi svinji, ki ima morda istočasno manjše število mladičev, nego seskov. To je za odrejo odvišnih mladičev še ugodno. Umetna vzreja pujskov je precej težavna in nam največkrat ne poplača truda, ki ga povzroči. Svinja s prenizkim številom mladičev pa podraži plemensko rejo, ker pride na enega pujska preveč rejskih stroškov za plemensko svinjo.

2. Zakaj je enakomernost teže pujskov ob porodu tako važna?

Samo z zadostnim številom pujskov se ne smemo zadovoljiti. Treba je, da dobimo od plemenske svinje poleg primernega števila tudi kolikor mogoče enako in primerno težke ter dovolj dobro razvite pujske. Primerna živa teža pujska ob porodu naj znaša 1 kg ali kaj čez. Je pa živa teža posameznih pujskov ob porodu lahko samo pol kilograma ali manj, prav tako pa tudi 2 kg in več. Pujski istega gnezda, ki so že ob porodu dobro in enakomerno razviti ter dovolj težki, bodo povprečno tudi pozneje dobro pridobivali na teži in se pri zadostni mlečnosti doječe svinje in dovoljni drugi krmi enakomerno razvijali. Kjer pa so pujski istega gnezda že ob porodu različno in dostikrat prerazlično težki, bodo tudi pozneje kazali razlike v teži, ki bodo pri nadaljnjem razvoju pujskov pozneje še večje. Slab razvoj pujskov in prenizka teža ob porodu imata za posledico premajhno življenjsko silo pujskov. Slabotni pujski niso v stanu, da bi dobro posesali mleko iz seskov in jih tako obdelovali, kakor je potrebno za dobro mlečnost svinje. Čim boljše obdelujejo pujski takoj po porodu vsak svoj sesek, tem boljša je navadno mlečnost svinje s tem tudi razvoj pujskov.

3. Ali je v sprednjih ali zadnjih seskih več mleka?

Mnogo razširjeno mnenje, da je v sprednjih seskih več mleka kakor v zadnjih, je v toliko pravilno, da se bolj krepki pujski takoj po porodu oprimejo bolj sprednjih seskov in odrinejo šibkejše bolj k zadnjim. Krepkejši pujski dobro obdelujejo sprednje seske, šibkejši pa zadnje le bolj slabo. Ako si izbere dobro razvit pujsek takoj po porodu svoj sesek zadaj, uspeva kljub temu brezhibno in postane večkrat lahko najbolj krepak in najtežji v gnezdu. To dokazuje, da je mlečnost normalno razvitih posameznih seskov odvisna bolj od sile, ki jo vsak pujsek razvije pri sesanju prve dni po porodu, kakor pa od česa drugega.

4. Zakaj obetajo enakomerni pujski boljši uspeh?

Ob porodu primerno težki pujski se že zgodaj, ko še sesajo, z lahkoto privadijo na drugovrstna krmila. Ako se nam posreči, da dobivajo lahki pujski že med tretjim in petim tednom znatne količine krme, si s tem že zagotovimo dobro prodajno težo prašičev. Pujski najboljše izrabijo krmo v dobi sesanja. To se pravi, da potrebujejo pujski v dobi sesanja krme najmanj za prirastek enega kilograma žive teže. Zato pa imajo zadostne količine krme takrat najboljši uspeh. Primerna teža in čim večja izenačenost pujskov pa tudi pripomoreta, da se živa teža pujskov med sesanjem enakomerno viša. Lahko tudi rečemo, da je živa teža pujskov v posameznih gnezdih uvaževanja vredna in ne brez vsakega vpliva na celotni uspeh v prašičereji.

5. Vpliv krmljenja breje svinje na enakomernost pujskov

Zato pa je treba delati na tem, da pridemo do dovolj težkih in že ob porodu enakomerno razvitih pujskov. Znano je, da se pujski med brejostjo najbolj razvijejo v zadnji tretjini brejosti svinje, to je približno v zadnjih petih tednih pred porodom. Ako torej hočemo doseči krepke in ob porodu primerno težke pujske, moramo brejo svinjo v zadnjih petih tednih brejosti primerno krmiti in z boljšim krmljenjem pripomoči in izrabiti čas, da se pujski že med brejostjo dovolj razvijejo. Pokladajmo zato breji svinji v ta namen v zadnji dobi brejosti poleg drugih krmil 1 do 2 kg beljakovinske močne krme. Primerno dobro krmljenje breje svinje v zadnji dobi njene brejosti je najmanj tako važno za razvoj mladičev, kakor njeno dobro krmljenje med dojenjem. Mlada breja svinja, ki še dorašča, ali shujšana in presuha starejša breja svinja mora dobiti seveda več močnih krmil, kakor že dovolj rejena breja svinja. Pokladajmo breji svinji ista krepka krmila, kakršna ji nameravamo pokladati ob sesanju mladičev. Popoln uspeh že ob porodu primerno težkih pujskov pa se doseže, ako ima svinja pri primernem krmljenju ves čas sesanja pujskov (8 do 10 tednov) dovolj mleka.

6. Plemenska vrednost svinje v pogledu na enakomernost pujskov

Iz vsega navedenega lahko posnemamo, da za uspešno prašičerejo ni merodajno samo veliko število pujskov ob porodu, marveč tudi enakomerna in primerna živa teža pujskov, ko se skotijo. Zato pa je tudi vedno boljša ona plemenska svinja, ki ima n. pr. le osem pujskov, ki so že ob porodu enakomerno razviti in primerno težki, kakor pa taka svinja, ki nam skoti 12 neenakomerno razvitih pujskov, med katerimi je tudi več takoimenovanih revčkov.

7. Pokolenje in odbira pujskov

Da pridemo do gnezd pujskov z enakomerno in primerno težo, moramo pri odbiri plemenskih svinj in tudi merjascev zelo paziti in upoštevati njih poreklo oz. pokolenje. Plemenska žival mora izvirati od dobrih staršev in prav tako dobrih prednikov. Vsaka plemenska žival more prenašati na svoje potomstvo predvsem le one dobre lastnosti, ki jih je že sama podedovala. Kjer ni zanesljivih seznamov (papirjev) in podatkov in tudi sami ne vemo ničesar pravega o pokolenju svinj, so nam enakomerno in dobro razviti pujski najboljši znak, da gre za dobro plemensko rejo, v kateri so bile že pri živalih prejšnjih pokoleni odpravljene slabe lastnosti. Za pleme odbirajmo pujske najpozneje ob času njih odstavljanja. Takrat je odbira najzanesljivejša, ker točno vemo, katera svinja je dala najlepšo in najbolj veliko enakomerno gnezdo pujskov, dalje katera svinja je svoje pujske najboljše oddojila in kateri pujski so se pri tem najboljše razvijali. Za pleme odbrane pujske zaznamujemo že ob odstavitvi, ako imamo toliko prašičev, da bi plemenske utegnili pozneje zamenjati z onimi, ki so določeni za drugo uporabo.

Vernik

Izšli sta dve domači knjigi o naši govedoreji

Skoraj istočasno sta prišle na svetlo in bosta šli med naše kmečko ljudstvo dve broširani slovenski knjižici, ki jih je izdala Slovenska kmečka zveza. Obe obravnavata aktualna vprašanja naše govedoreje. Prva nosi naslov »Reja živine na prostem«, druga pa »Boljša in cenejša krma — ključ k rentabilnosti govedoreje«. Obe knjižici sta produkt nenehne skrbi in prizadevanj Slovenske kmečke zveze za napredek našega kmečkega podeželja, za olajšanje njegovega dela in za večji izkupiček pri njegovih proizvodih.

„Reja živine na prostem"

Knjižica vsebuje poročilo znanega koroškega pionirja reje živine na prostem Norberta Schluge — Čutnika, ki ga je napisal o svojih petletnih izkušnjah ter dognanjih prominentnih živinorejskih strokovnjakov, ki so ves čas Čutnikovo rejo opazovali. Univ. prof. ing. Ivo Jelačin, fakulteta za agronomijo, gozdarstvo in veterino univerze v Ljubljani pa je na podlagi izkušenj reje živine na prostem na posestvu Kmetijskega inštituta Slovenije v Ponovičah (ing. E. Eiselt) in na kmetijski šoli v Šentjurju pri Celju (ing. D. Cizej) od svoje strani ocenil rejo živine na prostem. Čutnikovo poročilo je iz nemščine v slovenščino prevedel ing. Oton Muck, docent fakultete za agronomijo, gozdarstvo in veterino v Ljubljani.

Knjižico »Reja živine na prostem« je izdala Slovenska kmečka zveza, založila pa jo je založba »Kmečka knjiga« v Ljubljani. Knjižica ima 56 strani v formatu 14 × 20 cm, je bogato opremljena s slikami, kot dodatek pa ima v tabelah preglede treh zim (1949 — 1952) o temperaturi, vremenu in molznosti krav pri Čutniku. Knjiga stane šil. 10.—

Dandanes so Čutnikove ugotovitve pri reji živine na prostem že močno utrjene in potrjene. Prav zaradi tega pa bo ta knjižica našim kmetovalcem, predvsem pa živinorejcem zelo zanimivo in koristno, predvsem pa poučno branje v stremljenju za pocenitvijo dela in kmetijskih gradenj.

„Boljša in cenejša krma — ključ k rentabilnosti govedoreje"

To knjižico pa Slovenska kmečka zveza ni samo izdala, temveč jo je tudi založila. Knjižica je prvi zvezek priročnikov »Za boljšo produktivnost kmečkega dela«, kar kaže, da ima SKZ hvalevreden namen izdati še več podobnih priročnikov v pomoč napredku našega kmeta. Ta knjižica je kolektivno delo, ki načenja vprašanje naše govedoreje tam, kjer se pri nas v resnici začne: pri pridelovanju in spravljanju krme. Na razpravah vsebuje knjižica razpravo agrarnega svetnika Franceta Vernika: »Da bo proizvodnja mleka rentabilna . . .« na katero je odgovoril prof. ing. Vinko Sadar z razpravo: »Izkoristimo slednjo možnost za večji in boljši pridelek krme«. K temu pa so priobčili še ing. Matevž Krasnik članek o vlogi silaže, Blaž Singer članek o gospodarskem pomenu gnojenja travnikov ter Miha pod goro navodilo o sestavi proračuna zimskega krmljenja.

Knjižica »Boljša in cenejša krma — ključ k rentabilnosti govedoreje« ima žepni format in vsebuje 96 strani. Opremljena je z nazornimi slikami in tabelami, ob koncu pa z zelo preglednim stvarnim kazalom vsebine, kjer kmetovalec takoj lahko poišče odgovor na vprašanje, ki ga iz področja pridelovanja krme in krmljenja išče. Tudi ta knjižica stane 10.— šil.

✲

Pri sedanjih visokih potrebah po denarju in draginji delovne sile na kmetiji nam ne more biti vseeno, kako naše goveje živali vzrejamo in redimo. Tudi nam nikakor ne sme biti vseeno, koliko in kakšno krmo pridelamo in kakšni so stroški pridelovanja na hranilno enoto. Obe te knjižici sta pisani iz življenja in stvarnosti naših kmetij. Zato bosta slehernemu kmetovalcu stali ob strani in mu pomagali v prizadevanju za zdravejšo živino, za boljši prirastek in za višjo molznost. Zato obe knjižici najtopljeje priporočamo in želimo, da bi jih vsak kmetovalec naročil, jih prebral in se po njih ravnal.

bl.

PRAVNE ZADEVE
V PRIMERIH

Katere pravice in dolžnosti ima zastavni upnik?

Najprej, kdo je zastavni upnik? To je upnik, ki je dal komu kaj na up in je dobil za varnost te dajatve kako stvar kot zastavo ali, kakor se temu pravi nemško: »zum Pfand«.

Dolžnik, ki je dal upniku v varnost njegove terjatve kako stvar v zastavo, že ve, kaj je njegova dolžnost; če ni lahkomiseln, jo tudi pravočasno izpolni in vrne, kar je dobil, seveda na podlagi dogovora, ali pa se mora, posebno če je padel v nesrečo, z upnikom na novo domeniti. V takem slučaju je najbolje, da se dogovori točno zapišejo kot pri prvem dogovoru. Pismen dogovor je za obe stranki najbolj primeren in pripraven. Na ta način je najlažje preprečiti nesporazume in prepire, ki po navadi rodijo tožbe in nepotrebne izdatke.

Danes navajamo glavne pravice zastavnega upnika. Pri zastavah pridejo v prvi vrsti v poštev premakljive stvari, ki jih da dolžnik upniku kot varnost, da le-ta lažje čaka. Dolžnik ali njegova žena pa tudi kak sorodnik da na primer v zastavo kak nakit, prstan, uhane, kak stroj, kako govedo s posebnim dogovorom in tako dalje. Katere pravice ima sedaj upnik glede teh stvari? Predvsem je treba upoštevati, da jih ne sme uporabljati, če tozadevno ni napravljena natančna pogodba. Na primer: dolžnik zastavi kako živinče. Takoj se je treba domeniti tudi glede krme in koristi, na primer pri kravi glede mleka.

Dolžnik zastavi proti tretjemu lahko tudi kako svojo terjatev, ki še ni zapadla v plačilo. Zopet je potreben jasen dogovor, kaj bo z obrestmi te terjatve, ali jih dobi upnik ali pa jih obdrži in izterja dolžnik sam. Če pa jih prepusti dolžnik upniku, ima pa tudi dolžnost, da v imenu dolžnika pravilno pobira obresti in pravočasno izterja dolg, ki mu ga je dolžnik zaupal in zastavil. Zaradi te upnikove dolžnosti se upniki navadno branijo prevzeti kot zastavo take terjatve, ki niso že na prvi pogled popolnoma varne in vedno takoj izterljive. To je ravno tako razumljivo kot pa to, da se bo upnik branil prevzeti kot zastavo kako živinče, ker so s tem v zvezi gotove dolžnosti in odgovornosti: krmljenje in pažnja, da ne zboli in podobno.

Če pri premakljivih zastavnih stvareh dolžnik pravočasno ne plača, sme upnik zahtevati, da se zastavljena stvar proda, ali na podlagi javne, splošne prodaje (dražbe) ali pa iz proste roke; pri zastavljenih terjatvah pa, da se zastavljena terjatev sodno prisodi upniku, ki dobi s tem vse pravice za izterjanje, kakor jih je imel prej dolžnik, izkupiček gre seveda v korist upnika. Če je upnik s tem že krit, je njegova terjatev proti dolžniku ugasnila, če je dobil več, mora izkupiček po natančnem obračunu vrniti ali pa ostane še kak ostanek dolžan.

Te rešitve so torej precej enostavne. Malo večje težave povzročajo kot zastavnine nepremičnine, ki so ponavadi vpisane v zemljiški knjigi. Tozadevni predpisi zakona (postave) so precej obširni. Predvsem je gotovo, da je upnik pred izplačilom posojila pogledal v zemljiško knjigo, ki je vedno vsakemu pristopna. Treba je samo uradniku zemljiške knjige objasniti, katero posestvo in zemljišče hoče pregledati. Uradnik vsakemu natančno razloži in pokaže. Vsak ima tudi pravico, da si po potrebi izpiše različne številke, ki ga pač zanimajo. Posebno so v tem primeru važne vložne številke, ki jih potrebuje potem za vknjižbeni predlog (za intabulacijo), sploh vse, kar je za posojilo važno.

Vzemimo za prihodnjič slučaj, da se je upnik intabuliral na dolžnikovem zemljišču in da je s tem pridobil zastavno pravico na korist svoje terjatve in svoje varnosti.

SLOVENSKI vestnik

Stran 8 Celovec, petek, 23. september 1955 Štev. 38 (700)

Na Tržaškem in Goriškem:

Slovenske šole morajo izpolniti važno funkcijo

V Trstu objavljajo, da je italijansko ministrstvo za javno šolstvo izdelalo osnutek zakona o slovenskih šolah na Tržaškem in Goriškem, ki bo v najkrajšem času predložen vladi v Rimu. S tem v zvezi objavljajo tudi izjavo ministra za javno šolstvo Paola Rossija, ki da je izrazil mnenje, da **»morajo slovenske šole izpolniti delikatno in važno funkcijo v cilju boljšega medsebojnega poznavanja obeh sosednih narodov na tisti visoki ravni kulturne in duhovne izmenjave, ki je najboljša osnova vsakemu prizadevanju za zbližanje ljudstev«.**

Bo dobila Italija novo valuto?

Italija spada med tiste dežele, v katerih dosega trenutni denarni obtok velikanske vsote in štejejo vsote s štirimi ali petimi ničlami med navadne vsakodnevne stvari. Zato je razumljivo, da si pristojni krogi že dalj časa belijo glave, kako bi najbolj uspešno in »brez bolečin« rešili odnosno odpravili te nezdrave razmere.

Novejše vesti vedo povedati o načrtih, po katerih naj bi v Italiji uvedli novo valuto, ki bi jo imenovali »fiorino«, kar bi se po našem reklo goldinar. Pravijo, da bi zamenjali sedanje lire in novi goldinar v razmerju 100 : 1, to se pravi, da bi znašal novi denarni obtok le še 1 odstotek sedanjega in bi bil »fiorino« vreden približno štiri avstrijske šilinge.

Ker pa bi taka zamenjava sprožila precejšnje vsaj optične spremembe na znotraj in na zunaj, je razumljivo, da bo pristojno ministrstvo moralo zelo temeljito proučiti vse tozadevne načrte.

Samomori na Dunaju

Od aprila do junija letošnjega leta je na Dunaju hotelo 414 ljudi končati svoje življenje s samomorom. Pri 268 samomorilcih je uspelo, da so njihovo namero preprečili, pri 146 pa je bilo reševanje prepozno.

MEDEX

IMPORT-EXPORT

LJUBLJANA
CIGALETOVA 3
POB štev. 13, telefon 31-5-45, telegram MEDEX, Ljubljana

specializirano exportno podjetje za naravni med

Vino-sadje-Maribor

Izvaža:

- vino
- sadje in zelenjavo

MARIBOR
PARTIZANSKA CESTA

RADIO PROGRAM

RADIO CELOVEC

Poročila dnevno: 5.45, 6.45, 7.45, 12.30, 20.00, 22.00, 24.00.

Sobota, 24. september:

5.50 Kmečka oddaja — 6.23 Vesela jutranja ura — 8.45 Širni pisani svet — 9.00 Od pesmi do pesmi — od srca do srca (slov.) — 11.45 Oddaja za podeželje — 14.35 Pozdrav nate — 15.30 Vinetou (Karl May) — 16.45 Knjižni kotiček — 19.45 Kaj se je dogodilo v tem tednu? — 20.20 Idealna zaročenca.

Nedelja, 25. september:

7.25 S pesmijo pozdravljamo in voščimo (slov.) — 8.20 Kmečka oddaja — 11.30 Veselje in zabava za vse ljudi — 13.45 Poročilo o koroških sejmih in ljudskih veselicah — 14.30 Pozdrav nate — 16.45 Otroški oder — 18.30 Bethovnove sonate — 19.00 Športna poročila — 20.15 Glasba za sanjarjenje.

Ponedeljek, 26. september:

5.50 Kmečka oddaja — 9.00 Pozdrav nate — 10.15 Šolska oddaja — 11.25 Šolska oddaja: Državna pogodba, proglas nevtralnosti in državljanska miselnost — 11.45 Oddaja za podeželje — 13.55 Poročila in objave. Šopek narodnih pesmi (slov.) — 16.00 Znanje za vse — 18.00 Sami šlagerji — 18.45 Za našo vas (slov.) — 20.20 Šlagerji.

Torek, 27. september:

5.50 Kmečka oddaja — 8.45 Medicinsko predavanje — 9.00 Pozdrav nate — 10.15 Šolska oddaja: Kako nastane kolo — 11.45 Oddaja za podeželje — 13.55 Poročila in objave. Zdravniški vedež. Nekaj okroglih (slov.) — 15.00 Šolska oddaja: Pravljice iz vsega sveta — 16.50 Kulturne vesti — 18.00 Šlagerji — 18.40 Oddaja za delavce — 20.20 Igrajo Dunajski filharmoniki.

Sreda, 28. september:

5.50 Kmečka oddaja — 8.45 Iz ženskega sveta — 9.00 Pozdrav nate — 10.15 Šolska oddaja — 11.45 Oddaja za podeželje — 13.55 Poročila in objave. Domače pesmi pojejo domači zbori (slov.) — 15.45 Otroška ura: Za vesele male ljudi — 18.00 Šlagerji — 18.45 Okno v svet (slov.) — 20.20 Peljemo se s potovalnim uradom.

Četrtek, 29. september:

5.50 Kmečka oddaja — 9.00 Pozdrav nate — 11.00 Šolska oddaja — 11.45 Oddaja za podeželje — 13.55 Poročila in objave. „Bolen mi leži . . .“ — Literarna oddaja iz makedonske narodno-prebudne poezije (slov.) — 15.30 Dunajski valčki — 16.00 Znanje za vse — 18.00 Šlagerji — 18.30 Govori UNESCO — 18.45 Kmečka oddaja — 20.20 Pri nas doma.

Petek, 30. september:

5.50 Kmečka oddaja — 8.45 Za dom in hišo — 9.00 Pozdrav nate — 11.00 Šolska oddaja — 11.45 Oddaja za podeželje — 13.55 Poročila in objave. Trdi orehi (oddaja ugank za staro in mlado — slov.) — 15.00 Šolska oddaja — 15.45 Otroška ura — 18.00 Šlagerji — 18.40 Oddaja za delavce.

RADIO LJUBLJANA

Poročila dnevno: 5.05, 6.00, 7.00, 12.30, 15.00, 17.00, 22.00.

Sobota, 24. september:

6.35 Mozaik lahke glasbe — 11.05 Gospodinjski nasveti — 11.15 Domač spored izvajajo Štirje flosarji in Mariborski pihalni ansambel — 11.45 Pojte z nami, otroci! — 12.30 Kmetijski nasveti — 14.20 Pionirski kotiček — 14.35 Želeli ste — poslušajte! — 16.00 Novi filmi — 18.35 Jezikovni pogovori — 20.00 Pisan sobotni večer.

Nedelja, 25. september:

6.10 Vesele in poskočne melodije — 8.00 O športu in športnikih — 9.30 Z lahko glasbo iz dežele v deželo — 12.00 Pogovor s poslušalci — 13.30 Pol ure za našo vas — 14.00 Želeli ste — poslušajte! — 16.00 Po naši lepi deželi — 20.00 Večerni operni koncert — 21.00 Kulturni razgledi.

Ponedeljek, 26. september:

6.20 Naš predlog za vaš jedilnik — 6.35 Domači napevi — 11.05 Radijska šola — 12.30 Kmetijski nasveti — 13.30 Pisan spored slovenskih narodnih pesmi — 14.35 Želeli ste — poslušajte! — 15.45 Hej brigade, hitite . . . (priljubljene partizanske pesmi) — 16.00 Zdravstveni nasveti — 18.00 Radijska univerza: Izseljevanje Slovencev.

Torek, 27. september:

6.35 Operetna in lahka glasba — 11.05 Gospodinjski nasveti — 11.45 Cicibanom — dober dan! — 12.30 Kmetijski nasveti — 13.30 Malo od danes in malo od včeraj — 14.35 Želeli ste — poslušajte! — 16.10 Iz velikih Verdijevih oper — 18.00 Zunanje-politični feljton — 18.30 Športni tednik — 20.00 Tedenski notranje-politični pregled.

Sreda, 28. september:

6.35 Jutranji orkestralni spored — 11.05 Gospodinjski nasveti — 11.35 Radijska šola — 12.30 Kmetijski nasveti — 13.30 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 14.35 Želeli ste — poslušajte! — 18.00 Iz naših kolektivov — 18.35 Zanimivosti iz znanosti in tehnike — 19.00 Radijski dnevnik.

Četrtek, 29. september:

6.35 Igrali vam bodo Veseli godci in Kmečka godba — 11.05 Gospodinjski nasveti — 11.45 Mladinski zbori pojo slovenske narodne pesmi — 12.30 Kmetijski nasveti — 12.40 Mladinski sekstet iz Obirske poje pesmi Valentina Polanška — 14.35 Želeli ste — poslušajte! — 16.10 Glasbene uganke — 18.10 „Pesem skozi stoletja“ — 20.20 „Četrtkov večer“ domačih pesmi in napevov.

Petek, 30. september:

6.20 Naš predlog za vaš jedilnik — 11.05 Gospodinjski nasveti — 11.45 Cicibanom — dober dan! — 12.30 Kmetijski nasveti — 13.30 Od Mozarta do Straussa — 14.35 Želeli ste — poslušajte! — 16.00 Modni kotiček — 18.15 Avstrijske narodne pesmi in plesi — 18.50 Igra Ljubljanski plesni sekstet — 20.00 Tedenski zunanje-politični pregled.

V petek, 23. 9. ob 20.15 uri v radio Ljubljana:

Življenje in delo Franca Lesičjaka, ljudskega pesnika in pevca iz Podjune (Glasbena oddaja s komentarjem)